

ภาคที่สาม

คนและสังคมเกาหลี : ลักษณะอุปนิสัยประจำชาติ

บทที่ 11

คนเกาหลี : มุมมองจากคนเกาหลี

การที่จะรู้จักคนและวัฒนธรรมของสังคมใดสังคมหนึ่ง เราจำเป็นต้องเรียนรู้คุณลักษณะอุปนิสัยใจคอและบุคลิกภาพของชนชาตินั้นให้ดี หรืออย่างน้อยควรทำความเข้าใจลักษณะสำคัญพื้นฐานเสียก่อน เพราะประโยชน์ของการเรียนรู้ในเรื่องนี้ก็คือ หากเราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับพวกเขา เราจะสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งที่พวกเขาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน รวมทั้งได้รู้ว่าสิ่งใดที่พวกเขาชอบ/สิ่งไหนไม่ชอบ เชื่อ/ไม่เชื่อ และยกย่อง/ไม่ยกย่องบ้าง ดังจะขอยกตัวอย่างในสังคมไทยของเรา ก็คือ เราจะรู้สึกพออกพอใจยิ่งถ้าคนจากสังคมอื่นยกมือไหว้และทักทายด้วยคำว่าสวัสดีเมื่อแรกพบเห็นกัน จะไม่ลูบหัวตบไหล่ หรือใช้เท้าชี้สิ่งของ ให้ความเคารพพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนไม่จบบ้างหรือใช้มือจับเสีครองค์พระพุทธรูป เป็นต้น อนึ่ง คนไทยนิยมชมชอบคนที่มีอัธยาศัยไมตรีอันดี รู้จักสัมมาคารวะ รู้จักกาลเทศะ อีกทั้งชื่นชมคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใส หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ มีการยิ้มแย้มทักทายซึ่งกันและกันกับคนที่รู้จักและไม่รู้จัก ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้คุณลักษณะของชนชาติอื่นย่อมทำให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย

อุปนิสัยประจำชาติ

หัวข้อเรื่องอุปนิสัยประจำชาติ หรืออาจเรียกว่า ลักษณะเอกลักษณ์ของชาติ หรือโครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลฐาน (basic personality structure) ของคนในแต่ละสังคมได้รับความสนใจจากนักมานุษยวิทยาและนักจิตวิทยาสังคมที่ต้องการจะเรียนรู้ว่า คนในแต่ละสังคมนั้นมีแบบแผนคุณลักษณะทางบุคลิกภาพที่เด่น ๆ เป็นอย่างไร โดยคาดกันว่า ความรู้ดังกล่าวจะสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนต่างวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและมิตรภาพต่อกัน

ในกรณีของนักมานุษยวิทยานั้น มีนักมานุษยวิทยาสตรีชาวอเมริกันสองคนคือ มาร์กาเรต มีด (Margaret Mead) ได้นำผลงานของเธอชื่อ Coming of Age in Samoa ออกพิมพ์

เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1928 และ รุท เบเนดิกต์ (Ruth Benedict) เสนอผลงานเรื่อง Patterns of Cultures ในปี ค.ศ. 1934 ผลงานดังกล่าวได้สร้างความฮือฮาให้วงวิชาการสาขามานุษยวิทยาอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่นักวิชาการทั้งสองได้นึกแนวการศึกษาด้านวัฒนธรรมจากการที่เคยใช้ทฤษฎีประวัติศาสตร์ ทฤษฎีวิวัฒนาการ และทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม มาเป็นแนวใหม่ นั่นคือ ทฤษฎีวัฒนธรรมกับบุคลิกภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการนำปัจจัยด้านจิตวิทยามาใช้ในการศึกษาวัฒนธรรม

มาร์กาเรต มิด ทำการวิจัยด้วยการไปอาศัยอยู่ร่วมกับชาวเกาะซามัวในช่วงเวลาหนึ่ง และเน้นศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมนั้นในเรื่องแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่น ฝึกรับประทานอาหาร การให้อาหาร และการรักษาความสะอาด ตลอดจนการอบรมสั่งสอนทางวัฒนธรรม (socialization) ของพ่อแม่ มิดกล่าวว่าแบบแผนดังกล่าวมีผลต่อการก่อตัวเป็นรูปแบบเฉพาะของบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ของสมาชิกของสังคมซามัว บุคลิกภาพของชนกลุ่มนี้จะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างไปจากสังคมอเมริกันที่ซึ่งสภาพของสังคมและแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมือนกัน ส่วน รุท เบเนดิกต์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของวัฒนธรรมของชนสามกลุ่ม คือ ชาวอินเดียนแดงเผ่าพิวโบล เผ่าควาคิตอล และชาวเกาะโคบู เธอพบว่าชนเผ่า พิวโบล มีวัฒนธรรมที่เน้นบูรณาการโดยมีการยอมรับ ยอมรับทำตาม ร่วมมือกันและมีเครื่องยึดเหนี่ยวให้เกิดความผูกพันทางสังคมต่อกัน รวมทั้งผู้คนต่างมีอุปนิสัยสงบเสถียร เข้มงวด ส่วนชนเผ่าควาคิตอล มีบุคลิกที่เน้นปัจเจกชนนิยมสูง นิยมความก้าวร้าว ชอบก่อความรุนแรง ชอบจัดพิธีกรรมฉลองเพื่อแสดงความตื่นเต็นยินดี ความร่าเริงและความเป็นหนึ่งในสังคม สำหรับชาวเกาะโคบูนั้น มีบุคลิกภาพที่ชอบอิสระเสรี แต่ใจระแวงสงสัย ไม่ไว้ใจใคร ประจวบกับคนที่มีความวิตกกังวล จากรูปแบบบุคลิกภาพของชนทั้งสามกลุ่มที่ได้ศึกษา เบเนดิกต์จึงสรุปว่า ความแตกต่างในเรื่องค่านิยม การมองโลกและสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดรูปแบบทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนแต่ละเผ่า เด็ก ๆ ของเผ่าควาคิตอล จะได้รับประสบการณ์ที่มีการอบรมสั่งสอนในสังคมของตนและจะตั้งเป้าหมายในการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากเด็กของเผ่าพิวโบล และเผ่าโคบู ดังนั้น กระบวนการของการอบรมสั่งสอนทางสังคมตั้งแต่เยาว์วัยจะมีผลให้แบบแผนของวัฒนธรรมของคนในสังคมแต่ละสังคมแตกต่างกันออกไป

จากผลการศึกษาของนักมานุษยวิทยาสตรีทั้งคู่ออกให้เกิดข้อสงสัยในทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ ที่พยายามอธิบายปัจจัยทางด้านจิตวิทยาว่าเป็นปัจจัยสากลที่มีผลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์ในทุกสังคม ผลการศึกษานี้ยังเป็นผลให้มีการเรียกร้องเหล่านักวิชาการให้หันความสนใจอย่างจริงจัง ในการวิเคราะห์ความลุ่มลึกทุก ๆ ด้านของสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เป็นจริงของแต่ละสังคมแทนการใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่อ้างว่าเป็นหลักสากลที่สามารถอธิบายพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ได้ทั้งโลก อนึ่ง นักมานุษยวิทยาทั้งสองยังได้ย้ำว่า การที่จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงเป็นจริงที่สามารถตรวจสอบได้นั้น วิธีการเชิงมานุษยวิทยาสามารถกระทำได้อย่างลึกซึ้ง และได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ จากคำยืนยันดังกล่าว ทำให้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงมานุษยวิทยาได้รับความสนใจและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

ตัวอย่างกรณีที่เพิ่งกล่าวถึงนี้เป็นการศึกษาที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงมานุษยวิทยาในการหาข้อมูล โดยนักมานุษยวิทยาต้องออกไปอาศัยอยู่ร่วมกับชนพื้นเมืองเป็นระยะเวลาอันยาวนานอย่างน้อยหนึ่งปีขึ้นไป ทำการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้ได้รับข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ อนึ่ง อาจถือว่าเป็นความจำเป็นของนักมานุษยวิทยาที่จะต้องอธิบายลักษณะบุคลิกขั้นพื้นฐานของชนที่พวกเขาไปศึกษาถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เป็นเรื่องหลักของการศึกษาก็ตาม แต่อย่างน้อยก็ต้องพูดถึงรูปพรรณสันฐาน บุคลิกภาพและอุปนิสัยเด่น ๆ ของประชากรที่ศึกษา อันจะทำให้การเสนอภาพในเชิงรูปธรรมให้ผู้อ่านได้มองเห็นอย่างเด่นชัดและง่ายต่อการทำความเข้าใจประเด็นหลักของความสัมพันธ์และการจัดระเบียบทางสังคมของสังคมที่ทำการศึกษา

อย่างไรก็ตาม การมองอุปนิสัยประจำชาติ (หรือของกลุ่มชน) นี้ใช้ว่าจะเป็นงานของนักมานุษยวิทยาเพียงสาขาเดียวเท่านั้น แต่โดยแท้จริงแล้ว คนทุกคนที่มีโอกาสไปเยี่ยมชมหรือศึกษาสังคมอื่นก็มักจะกลับมาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับคนและวัฒนธรรมให้คนใกล้ชิดและแก่คนในสังคมของตนฟัง (หรืออ่าน) อยู่เสมอมิได้ขาด และเมื่อมีการพูดถึงคุณลักษณะของคนในสังคมนั้น ๆ ไปในทิศทางเดียวกันบ่อยครั้ง ก็จะก่อให้เกิดเป็นรูปแบบบุคลิกภาพเฉพาะของคนในสังคมนั้น ๆ ได้ ดังเช่นมีคำกล่าวว่า คนอังกฤษเป็นคนเก็บตัว (reserved) ไม่ค่อยให้ความสนใจสนทนากับคนแปลกหน้าง่าย ๆ คนญี่ปุ่นมีลักษณะอ่อนน้อมแข็งในประจุกดอกเบญจมาศและดาบซามูไร (chrysanthemum and the sword) โดยจะดูเป็นคนอ่อนโยน

รูปภาพเมื่อดูจากภายนอก แต่ภายในจิตใจนั้นเป็นคนแข็งแกร่ง คุณันและเอาจริงเอาจัง ส่วนอุปนิสัยของคนเยอรมันเป็นคนนิยมอำนาจ (fascism) เห็นชนชาติอื่นต่ำกว่าตน สำหรับคนไทยเป็นคนที่มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส (land of smile) และรักความสนุกสนาน เป็นต้น

ในทางกลับกัน จะมีการมองชนชาติอื่นในทางลบ เช่น คนไทยจะมองพวกยิวว่าเป็นคนตระหนี่ และมองพวกแขกไปในทางที่ไม่ดีนัก คังมีคำพูดเปรียบเทียบว่า “ตีแขกก่อนตีงู” ชาวตะวันตกจะมองคนเอเชียและแอฟริกันว่าไม่ฉลาดและไม่สนใจความทันสมัย ชาวเอเชียจะมองคนตะวันตกว่าเห็นแก่ตัวและนิยมแต่วัตถุ คนยุโรปจะมองคนอเมริกันว่าฝึกรายาทน้อยและไม่มีความรู้สึกในเรื่องความสวยงามและศิลปะ คนอเมริกันจะมองคนอังกฤษว่าเป็นคนอนุรักษ์นิยม และคนอังกฤษและคนอเมริกันจะมองพวกละตินอเมริกาว่าเป็นพวกที่เชื่อถือไม่ได้และเจ้าอารมณ์ นอกจากนี้ คนเกาหลีจะมองคนไทยว่าเป็นคนขี้เกียจ ไม่กระตือรือร้น ใช้เวลายาวนานในการตัดสินใจเมื่อต้องการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดและนิยมความรุนแรงชอบต่อยตี ส่วนคนญี่ปุ่นมองคนไทยว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ขยันขันแข็งในการทำงานและไม่มองการณ์ไกล เป็นอาทิ

จะเห็นได้ว่า การมองอุปนิสัยประจำชาติดังตัวอย่างข้างต้น แม้จะเป็นการพูดแบบเหยียดเหย แต่ก็เป็นภาพตามรอยประทับใจ (impression) ที่จะมองคนในสังคมหนึ่ง ๆ ว่าเป็นอย่างไรเมื่อผู้กล่าวได้เข้าไปสัมผัส แต่โดยแท้จริงแล้ว ในแต่ละสังคมจะมีกลุ่มคนหลายกลุ่มที่มีแบบแผนคุณลักษณะอุปนิสัยต่างกัน ซึ่งมีทั้งคนที่มีนิสัยดีและเลวละเคล้าปะปนกันไป ถ้าหากเราได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสด้วยตัวเองเป็นระยะเวลาานพอ แต่เนื่องจากโลกนี้มีสังคมต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ยากที่แต่ละคนจะตระเวนเข้าไปทำความรู้จักเป็นอย่างดีได้ทั้งหมด เราจึงต้องอาศัยการมองโครงสร้างบุคลิกขั้นมูลฐานจากผู้อื่นที่เข้าไปเยือน ซึ่งอาจสามารถทำความเข้าใจได้อย่างคร่าว ๆ และใช้ประโยชน์ได้บ้างในยามจำเป็น ด้วยเหตุนี้ ผู้อ่านจำเป็นต้องพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อภาพลักษณ์ที่มีผู้เขียนหรือกล่าวอ้างขึ้น และควรทำใจเป็นกลางเพื่อตรวจสอบด้วยสายตาของตนเองเมื่อมีโอกาสในอนาคต

ข้อโต้แย้งในการศึกษาลักษณะอุปนิสัยประจำชาติ

นักวิชาการบางกลุ่มได้วิพากษ์วิจารณ์นักมานุษยวิทยาและนักจิตวิทยาสังคมที่เน้นศึกษาเรื่องอุปนิสัยประจำชาติมากเกินไปจนเกินขอบเขต โดยให้เหตุผลว่าจะก่อให้เกิดปัญหา 2 ประการ ดังนี้

(1) การอคติต่อชนชาติอื่น (prejudice or ethnocentrism) การอคติทางเชื้อชาติเกิดขึ้นเมื่อคนชนชาติหนึ่งมองชนชาติอื่นในเชิงดูถูกเหยียดหยาม อีกทั้งยกย่องชนชาติของตนว่าดีกว่าเหนือกว่าชนชาติอื่น ผลที่ตามมาก็คือ เกิดการรังเกียจเหยียดหยาม ดูถูก กล่าวหาใส่ร้ายชน กลุ่มอื่น โดยใช้บรรทัดฐานของกลุ่มตนเป็นหลักในการตัดสินว่าถูกหรือผิด ดีหรือเลว และรวมไปถึงการทำลายล้างกันและกันด้วยกำลังและอาวุธ ตลอดจนการยกกองทัพเข้าไปยึดครอง ดังเช่นกรณีการยึดครองเป็นอาณานิคมในอดีต หรือถึงขั้นทำสงครามเต็มรูปแบบในที่สุด การมีอคติที่เกิดขึ้นแม้ยังไม่ได้สัมผัสหรือทำความรู้จักคนของอีกฝ่ายหนึ่งดีพอ หรือเพียงได้รับข้อมูลหยาบๆ จากข้อเขียนของนักวิชาการบางกลุ่ม ก็เกิดข้อรังเกียจคนกลุ่มอื่นเสียแล้ว เป็นต้น

(2) การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการทำสงครามหรือทำลายล้างกัน ในอดีตการศึกษาโครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของกลุ่มชนที่เป็นศัตรูได้รับการนำไปใช้เพื่อทำลายล้างอีกฝ่ายหนึ่งโดยอาศัยคำว่า “งานวิจัยทางวิชาการ” เป็นเครื่องมือในการเจาะลึกศึกษาสภาพสังคมและจิตใจของคนในสังคมหนึ่ง ๆ นักสังคมศาสตร์และนักมานุษยวิทยาเป็นกลุ่มนักวิชาการที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุด เพราะงานของพวกเขาถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการทำสงคราม ดังตัวอย่างเช่น ในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองและยุคสงครามเย็น นักมานุษยวิทยาได้เร่งศึกษาเรื่องบุคลิกภาพของคนญี่ปุ่น ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าเป็นชาติที่ก่อสงครามขึ้น กองทัพอเมริกันจึงต้องการทราบว่าคนญี่ปุ่นมีบุคลิกภาพเป็นแบบใด และทำไมจึงกล้าบ้าบิ่นทำสงครามกับชาติที่ยิ่งใหญ่เช่น สหรัฐอเมริกาได้ อนึ่ง มีการศึกษาบุคลิกภาพของคนไทย พม่า เวียดนาม ลาวและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระหว่างที่มีการทำสงครามเวียดนาม โดยนักวิชาการต่างศึกษาแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในเมืองและชนบทซึ่งได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศในยุโรป

นอกจากนี้รัฐบาลของประเทศตะวันตกยังให้ความช่วยเหลือด้วยเงินจำนวนมหาศาลในการพัฒนาฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในแถบนี้ โดยมีเป้าหมายจะให้ป็นรัฐกั้นชนต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ เงินทุนเหล่านี้ได้แจกจ่ายให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาเพื่อดำเนินการพัฒนา โดยมีนักสังคมศาสตร์เป็นแกนนำ จนเป็นที่โจษจันกันไปทั่วว่า “นัก มานุษยวิทยาเข้าสู่สงคราม” (Anthropologists go to war) ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1950-1970 เช่นเดียวกับทหารในกองทัพจริง ๆ ทำให้นักวิชาการหลายคนเกิดความสละสลวยและล่งเลใจ บางคนถึงกับยุติบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยและโครงการพัฒนาในบริเวณแถบนี้ของโลกไปเลย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของนักมานุษยวิทยาที่อธิบายถึงภาพพิมพ์ของคนและสังคมที่ศึกษา ใช่ว่าจะก่อให้เกิดผลทางลบดังที่เพิ่งกล่าวถึงนี้ไปเสียทั้งหมด ในบางส่วนบางแง่อาจเป็นผลดีและเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรจะได้รับรู้และทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เสียด้วยซ้ำ เพราะจะทำให้คนที่ถูกศึกษาได้รับรู้ว่าคนอื่นคิดอย่างไรและมองตนอย่างไร เพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากับการอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้ ซึ่งอาจจะดีกว่าการอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไร้คนเข้าใจคบหา อนึ่ง ในยุคศตวรรษที่ 21 ผู้คนต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับชนชาติอื่น ๆ ทั่วโลก ดังนั้น การเข้าไปศึกษาและการเรียนเรื่องราวของชนชาติอื่นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะสงครามด้วยกำลังทหารและอาวุธมีบทบาทน้อยลง กลายเป็นการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจและการค้า การรู้จักเขารู้จักเราจึงต้องกระทำกันอย่างกว้างขวาง เพื่อจะสามารถปรับตัวเข้าหากันและทำความเข้าใจกันและกันได้ง่ายเข้า อันจะส่งผลให้เกิดสันติภาพขึ้นในโลก

คนเกาหลี : โครงสร้างบุคลิกขั้นมูลฐาน

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า การมองลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของคนเกาหลีหรือชนชาติอื่นใดนั้น เป็นเสมือน “ตาบอดคลำช้าง” กล่าวคือ ไม่ว่าใครจะมองอย่างไรหรือจุดไหน คำตอบก็คือถูกทั้งสิ้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีใครผิด เพียงแต่ว่ามุมมองใดจะเห็นเป็น “ภาพรวม” ที่ใกล้กับความเป็นจริงมากที่สุด จึงจะถือว่าเป็นมุมมองที่มี “อำนาจในการอธิบาย” สูง

ในที่นี้ ผู้เขียนจะขอนำมุมมองจากคนสองกลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าและสังเกตลักษณะบุคลิกภาพของคนเกาหลีมาเสนอไว้ เพื่อให้ผู้อ่านจับภาพอย่างกว้าง ๆ คือ

(1) มุมมองจากนักวิชาการและคนเกาหลีเองที่มองโครงสร้างบุคลิกขั้นมูลฐานของชนกลุ่มเดียวกันหรืออาจเรียกว่า คนเกาหลีมองคนเกาหลี (Koreans : Korean perspective)

(2) มุมมองจากคนและนักวิชาการชาวต่างประเทศที่ศึกษาอุปนิสัยประจำชาติของคนเกาหลี ซึ่งเป็นการมองจากภายนอกหรือคนนอกสังคมและวัฒนธรรมของเกาหลี (Koreans: Foreigners' perspective)

คำอธิบายจากทั้งสองมุมมองที่จะนำมาเสนอไว้นี้ จะไม่มีการสรุป แต่จะทิ้งไว้ให้ผู้อ่านได้ทำการพิจารณาพิจารณาว่า คำกล่าวใดน่าจะใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดภายหลังจากที่ได้อ่าน เปรียบเทียบและประเมินร่วมกับข้อเขียนในด้านบริบททางสังคม (social context) ของเกาหลีในเอกสารเล่มนี้ นั่นคือ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของชนชาติ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญที่ช่วยก่อให้เกิดเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของลักษณะอุปนิสัยประจำชาติของเกาหลีขึ้น ด้วยเหตุนี้ข้อสรุปจึงน่าจะเป็นของตัวผู้อ่านเอง

คนเกาหลีมองคนเกาหลี

มุมมองคนเกาหลีในหัวข้อบุคลิกภาพของพวกเขาที่นำมาจากงานวิจัยและข้อเขียนทั้งจากนักวิชาการและนักหนังสือพิมพ์ อีกทั้งได้นำคำกล่าวอ้างอธิบายและบรรยายคนและสังคมโดยคนเกาหลีเองมาเสนอไว้ด้วย จากมุมมองนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากนักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชาติอย่างใกล้ชิดและได้นำข้อมูลที่ได้รับไปวิเคราะห์สังคมนอย่างเป็นระบบ จึงได้นำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพอุปนิสัยประจำชาติได้อย่างแจ่มชัดมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ อย่างไรก็ตาม การประเมินภาพจากมุมมองนี้จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาต่างผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) ของตนเองมาตั้งแต่เกิด จึงเกิดความเคยชินในรูปแบบพฤติกรรม ความคิดความเชื่อและค่านิยมทางสังคมของตนอย่างแน่นแฟ้น องค์กรประกอบหรือปัจจัยดังกล่าวอาจมีผลต่อภาพที่ต้องการจะมอง หรือเป็นการมองภาพที่อาจถูกบดบังด้วยเงื่อนไขทางวัฒนธรรม (cultural bounded) ของตนเอง ทำให้ขาดความเป็นกลางในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล (ถึงแม้ว่านักวิชาการชาวเกาหลีจะยึดหลักตามวิธีการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ (scientific method ก็ตาม) และอาจก่อให้เกิดความเอนเอียง (bias) ของการมองได้บ้างไม่มากนัก

อีกประการหนึ่ง ในยุคสาธารณรัฐที่สาม ที่สี่และที่ห้า (ประธานาธิบดีปึก จุงฮีและประธานาธิบดีชุน คูฮวน ระหว่างปี ค.ศ. 1962-1987) เกาหลีใต้มีการปกครองแบบเผด็จการในรูปแบบประชาธิปไตยหรือรัฐบาลมีอำนาจเหนือความรู้สึกนึกคิดของปวงชนมาก โดยในช่วงเวลานั้น ไม่ว่าผู้ใดจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือข้าราชการนั้นจะกระทำไม่ได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตำรวจ องค์การสืบราชการลับหรือ KCIA) จะเข้าจับกุมผู้คนที่ในข้อหากระทำการต่อต้านรัฐบาล โดยเจ้าหน้าที่ขององค์กรดังกล่าวจะอาศัยอยู่ปะปนกับผู้คนทั่วไปเพื่อสอดส่องความประพฤติของประชาชน ดังนั้น คนเกาหลีจึงไม่อาจไว้วางใจผู้ใดได้แม้คนใกล้ชิดเพราะไม่แน่ใจว่าจะเป็นสายลับหรือสายลับให้กับรัฐบาลหรือไม่ อีกทั้งจะไม่เขียนวิพากษ์วิจารณ์ตามความคิดเห็นของตนเองอย่างแท้จริง แม้ว่าจะงานนั้นจะเป็นงานทางวิชาการก็ตาม ด้วยเหตุนี้ การที่จะกล่าวอธิบายบุคลิกภาพของคนเกาหลีอย่างตรงไปตรงมาที่อาจจะกระทบกระเทือนตัวผู้บริหารบ้านเมืองที่นิยมระบบเผด็จการและใช้อำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จปกครองบ้านเมือง ทำให้นักวิชาการและนักเขียนไม่อาจนำเรื่องราวที่เป็นจริงตามหลักการวิเคราะห์ของระเบียบวิธีการวิจัยสากลมาใช้ได้ ต่อมาในยุคปัจจุบัน แม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองจะเปลี่ยนไปโดยมีการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น มีการเลือกผู้นำที่มาจากนักการเมืองอาชีพ เช่น นายคิม ยังแจมและนายคิม เดจุง แต่อิทธิพลความเชื่อเดิมตามลัทธิอำนาจนิยมก็ยังคงฝังอยู่ในจิตใจของคนเกาหลีบางคน

ประเด็นสองข้อที่เพิ่งกล่าวถึงนี้เป็นข้อเตือนใจแก่ผู้อ่านที่จะศึกษาข้อเขียนของคนเกาหลีเจ้าของประเทศนี้ แต่โดยแท้จริงแล้ว ข้อเตือนใจดังกล่าวน่าจะนำไปใช้กับการอ่านข้อเขียนของนักวิชาการและนักเขียนทุกคนที่ทำการศึกษาโครงสร้างบุคลิกขั้นมูลฐานจากมุมมองที่กล่าวถึงสังคมอื่นด้วย อันจะเป็นการย้ำถึงความจำเป็นที่จะต้องไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนที่ปักใจเชื่อหรือไม่เชื่อ และจำเป็นต้องศึกษาเงื่อนไขทางสังคมที่ผูกพันกับมุมมองของนักวิชาการ

1. ลักษณะอุปนิสัยของคนเกาหลี : บทวิเคราะห์

ก. องค์การบริการข่าวสารต่างประเทศเกาหลี¹ (Korean Overseas Information Service) เป็นหน่วยงานราชการ ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับคน สังคมและประเทศเกาหลีใต้โดยได้พิมพ์เอกสาร หนังสือ วีดิโอ แผ่นซีดี และอุปกรณ์โสตทัศนศึกษานานาชนิด

ให้แก่ชาวต่างประเทศได้รับรู้ถึงความสวยงาม ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ อารยธรรม คน สังคมและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความคิดความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับมิตรประเทศทั้งหลาย เป้าหมายหลักก็คือการให้ข่าวสารในรูปของการโฆษณาให้คนทั่วโลกได้รับรู้ถึงความเป็นไปของประเทศของตน อันจะส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สร้างคุณประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเกาหลี

โดยทั่วไปแล้ว ทุกประเทศจะมีองค์กรประเภทนี้ในการทำหน้าที่เช่นเดียวกับของเกาหลี รัฐบาลจะใช้งบประมาณจำนวนมากในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการโฆษณาประเทศของตนให้ได้รับผลสูงสุด สำหรับกรณีของเกาหลีได้นั้น รัฐบาลได้ให้ความสำคัญแก่องค์กรนี้มาก จึงอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมขององค์กรดังกล่าวมีลักษณะเชิงรุก โดยทุ่มเททั้งเงินทอง กำลังคนและความพยายามมากมายเกินกว่าประเทศใด ๆ ในการที่จะให้คนทั่วโลกได้รับรู้เรื่องราวประเทศของตนทุกระยะและตลอดเวลา จนบางครั้งดูเหมือนว่าจะมากเกินไป และกิจกรรมบางอย่างเป็นการโฆษณาชวนเชื่อจนเกินขอบเขต

เอกสารทางราชการของรัฐบาลเกาหลีดังกล่าวจะอธิบายถึงคนเกาหลีในภาพรวม และบรรยายรูปพรรณสัณฐานอย่างละเอียดว่า เกาหลีเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีเหตุการณ์ที่สร้างความรุ่งโรจน์ทางสังคมและวัฒนธรรมมากมาย ในขณะเดียวกันก็กล่าวถึงเหตุการณ์ที่ขมขื่นและทนทุกขเวทนาอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก ดังนั้น คนเกาหลีจึงกลายเป็นคนที่ผูกพันฝังใจกับเรื่องราวในอดีต (tenacious) สามารถปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์ได้ดี (resilient) มีวินัยในตนเองสูง (highly disciplined) หนึ่ง คนเกาหลีเป็นคนที่ชอบการแข่งขัน (competitive) ไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งใดง่าย ๆ คือดิ่ง ดันทุรัง และไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด (defiant) อย่างไรก็ตาม เมื่อมองดูให้ลึกกลงไปแล้ว คนเกาหลีจะเป็นคนโอบอ้อมอารี (generous) มีน้ำใจงาม (warm-hearted) ชอบความขบขัน รักเสียงเพลงและการเต้นรำ ส่วนในอดีตนั้น ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนอยู่ภายใต้กฎระเบียบทางจริยธรรมของขงจื้อที่เน้นความสูงต่ำทางสังคม (hierarchical social relationship) มีมารยาททางสังคมสูงเด่น (elaborate etiquette) รักชาติบ้านเมือง (patriotism) เคารพนับถือและกตัญญูต่อพ่อแม่ (filial piety) และนิยมยกย่องบุรุษเป็นผู้นำครอบครัวและสังคม (male domination) หนึ่ง ครอบครัวขยาย

(extended family) ถือเป็นพื้นฐานของชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจ อีกทั้งยึดถือว่าการศึกษา (education) จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในชีวิตตามแนวคิดของปรมาจารย์ขงจื้อ

เหตุการณ์เลวร้ายได้ผ่านเข้ามาในประวัติศาสตร์ชาติเกาหลีหลายต่อหลายครั้ง เช่น ญูญี่ปุ่นยึดครองเป็นอาณานิคม (ค.ศ. 1910-1945) ประเทศถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน (ค.ศ. 1948) สงครามระหว่างเกาหลีเหนือ-เกาหลีใต้ (ค.ศ. 1950-1953) และการไหลทะลักของวัฒนธรรมตะวันตกเข้าประเทศอย่างไม่ขาดสายนับตั้งแต่ก่อตั้งประเทศขึ้น เมื่อผสมผสานระหว่างเหตุการณ์และปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ยังผลให้ระบบแบบแผนความประพฤติของคนดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไป กล่าวคือ ภายหลังจากยึดครองของญี่ปุ่นและหลังสงครามเกาหลี ชนชั้นทางสังคมดั้งเดิมในอดีตได้ลดความสำคัญลง ผู้คนหันมาขบถความแตกต่างในด้านระดับการศึกษา ฐานะด้านทรัพย์สินเงินทองและอาชีพแทนที่ ในขณะที่เดียวกัน การเลื่อนชั้นทางสังคม (social mobility) ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล จึงก่อให้เกิดชนชั้นกลางที่มีขนาดใหญ่และหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้ประกอบการวิชาชีพทุกสาขา ผู้บริหารระดับกลางในกิจการอุตสาหกรรมและการค้า นักธุรกิจขนาดกลางและช่างฝีมือ ส่วนความผูกพันในครอบครัวและการยึดถือชาติตระกูล (family and clan ties) ยังคงมีปรากฏอย่างเหนียวแน่น ในขณะที่ความรักความกตัญญูต่อบิดามารดาและเลือดรักชาติได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นค่านิยมที่ควรยึดมั่นอย่างแน่นแฟ้นตลอดมา ส่วนครอบครัวเดียวมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง โดยเข้ามาแทนที่ครอบครัวขยาย นอกจากนี้ ผู้หญิงเริ่มมีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมนอกบ้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารของทางราชการมักจะเน้นถึงอารยธรรมที่สูงเด่นที่มีมานานเหนือคาบสมุทรเกาหลี เพราะชนชาตินี้ได้อาศัยอยู่ในบริเวณแห่งนี้เป็นเวลาานกว่า 500,000 ปีมาแล้ว โดยเป็นชนหลายเผ่าของเชื้อชาติมองโกลซึ่งได้อพยพเข้ามาอยู่ในคาบสมุทรเกาหลีในช่วงก่อนประวัติศาสตร์ และเมื่ออาศัยอยู่ร่วมกันนานเข้า ทำให้ทุกกลุ่มรวมตัวเป็นเนื้อเดียวกัน อีกทั้งได้ตั้งตนให้เป็นอิสระจากจีนและญี่ปุ่นที่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง ต่อมาชนเผ่าดังกล่าวได้อพยพมาสมทบเมื่อราว 5,000 ปี ชนเผ่านี้ใช้ภาษาของตนเอง ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลอูรอล-อัลไตค (Ural-Altai) ที่อยู่ในสายภาษาเดียวกับภาษาฮังการีและฟินแลนด์ แต่แตกต่างจากภาษาจีนและญี่ปุ่น

เชื่อกันว่าต้นคุณเป็นปฐมกษัตริย์รวบรวมแว่นแคว้นต่าง ๆ บนคาบสมุทรเกาหลี และสร้างอาณาจักรโคโซซอนขึ้นเมื่อปี 2333 ก่อนคริสต์ศักราช จากนั้นบนคาบสมุทรเกาหลี ก็เป็นปีกแผ่นเรื่อยมาแม้จะมีการแบ่งออกเป็นอาณาจักรย่อย ๆ หลายครั้งหลายครา แต่ก็ รวมกันเป็นประเทศอันเดียวกันในยุคอาณาจักรโคโซซอน (ค.ศ. 1392-1910) ในยุคนี้เองที่เกาหลี ได้สร้างอารยธรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ประดิษฐ์ตัวอักษรฮันกิลในยุคกษัตริย์เซจง จินไซ

การผสมกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันโดยใช้ภาษาเกาหลีเป็นสื่อที่สามารถเข้าใจกันได้ ทั้งทั้งคาบสมุทร (ยกเว้นบนเกาะเชจูที่ภาษาถิ่นแปลกออกไปอย่างชัดเจน) อีกทั้งบน คาบสมุทรไม่มีชนกลุ่มน้อยเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนในสังคม ทำให้นักวิชาการชาวเกาหลีเชื่อว่า พวกเขาเป็นชนเผ่าพันธุ์เดียวหรือเป็นเอกพันธุ์ที่ผู้คนมีวัฒนธรรมเดียวและเป็นชนเผ่าเดียว (homogeneous group)

มีเอกสารบางเล่มที่กล่าวถึงโครงสร้างทางร่างกายของคนเกาหลี แต่ละเล่มมิได้ อธิบายเนื้อความทั้งหมดในเล่มเดียวกัน ส่วนใหญ่จะพูดพาดพิงเพียงเล็กน้อยสอดแทรกอยู่ ตามหัวข้อต่าง ๆ กล่าวโดยสรุป คนเกาหลีมีร่างกายสมบูรณ์ รูปร่างสันทัด ผู้ชายสูงเฉลี่ยราว 155-160 เซนติเมตร ส่วนผู้หญิงสูงเฉลี่ยราว 150-155 เซนติเมตร ในขณะที่เด็กรุ่นใหม่มีความ สูงเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ผู้ชายวัยกลางคนค่อนข้างอ้วน เจ้าเนื้อ รูปร่างกลม หนา คล้ายคลึงกับ คนจีนและคนญี่ปุ่น แต่ดูบึกบึน ใบหน้าอูมและคล่องแคล่วว่องไว หากเป็นคนที่มีรูปร่างผอม จะดูแกร่ง แก้มตอบ โครงสร้างของใบหน้าจะเป็นรูปเหลี่ยม กระดูกแก้มโปนอย่างชัดเจน หรืออาจเรียกว่า “หน้ากระดูก” (bony face) เพราะกระดูกขากรรไกรและโหนกแก้มจะปูด โปนอย่างเห็นได้ชัด คนส่วนใหญ่จะมีสันจมูกโด่ง ตาชั้นเดียว ริมฝีปากบางและคางแหลม ส่วนผู้ชายสูงอายุจะไว้หนวดเครายาว โดยเฉพาะผู้คงแก่เรียนในลัทธิขงจื้อ

ผู้หญิงเกาหลีจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้หญิงจีนและญี่ปุ่น ใบหน้ากลมเป็นวงรี หรือรูปไข่ ตาชั้นเดียว หางตาเรียวเล็ก ในขณะที่บางคนจะมีโครงสร้างใบหน้าเป็นรูป สี่เหลี่ยม โหนกแก้มโปนคล้ายผู้ชายและขากรรไกรใหญ่ ส่วนหญิงสาวยุคใหม่จะสูงโปร่ง หน้าแหลม แขนขาเรียวยาว แต่งแต้มใบหน้าด้วยสีเข้ม ในทางตรงกันข้าม ใบหน้าของหญิงที่ มีอายุจะเหี่ยวขุ่น ม้วนผมมัดไว้หลังศีรษะ

ผิวพรรณของคนเกาหลีทั้งของเด็กและผู้ใหญ่วัยกลางคนจะดูเปล่งปลั่ง ทำให้ดูอ่อนวัยทั้งชายและหญิง ผิวเนื้อเหลืองอ่อนไปจนถึงขาว ผู้คนจะสวมรองเท้าและถุงเท้าเพราะประเทศมีอากาศหนาว ยกเว้นหน้าร้อนที่จะแต่งตัวตามสบาย ผู้ชายทำงานจะใส่สูทผูกเนคไท ผู้หญิงทำงานจะแต่งตัวทันสมัยอาจสวมกระโปรงหรือสวมกางเกง ส่วนผู้ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวและผู้ใช้แรงงานมักไม่ผูกเนคไท เพียงแต่สวมเนื้อมอกทับข้างนอก ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองเล็ก ๆ ที่แต่งตัวตามสบาย การสวมชุดเกาหลีโบราณหรือชุดฮันบกจะสวมใส่ในงานแต่งงาน โดยคู่สมรสใหม่ ๆ จะสวมชุดฮันบกออกไปถ่ายรูปหรือไปฮันนิมุน หรือในกรณีที่มีงานประเพณี

ชายสูงอายุในชนบทยังคงแต่งตัวในชุดโบราณ พวกเขาจะสวมหมวกตามชนชั้นที่ตนสังกัดอยู่ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของตำแหน่งทางสังคม

เด็กหนุ่มสาวเกาหลีปัจจุบันได้รับอิทธิพลการแต่งกายและแสดงพฤติกรรมคล้ายคลึงกับวัยรุ่นในประเทศตะวันตก มีการสวมเสื้อผ้าทันสมัย สีฉูดฉาด ไว้ทรงผมทรงแปลก ๆ ที่เป็นที่ยอมรับของนักแสดงและนักร้องชั้นนำของโลก มีการใช้เครื่องสำอางอย่างแพร่หลาย อีกทั้งคิดว่าเป็นคนใน Generation N หรือคนยุคใหม่ที่ใช้การสื่อสารหรือ Network กับเพื่อนร่วมรุ่น โดยมีเพจเจอร์ โทรศัพท์มือถือ ติดต่อกัน โดยผ่าน e-mail และ ICQ chat อนึ่ง มีการลงโฆษณาหาเพื่อนทางหนังสือพิมพ์โดยให้ที่อยู่ตาม e-mail address ดังเช่น

นอกจากนี้ อิทธิพลวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้หลั่งไหลเข้าไปในเกาหลีภายหลังที่ประธานาธิบดี คิม เฉจุง ได้ประกาศยกเลิกการห้ามนำเข้าวัฒนธรรมญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1998 ดังนั้น เด็กหนุ่มสาวบางคนจึงรับเอาวัฒนธรรมวัยรุ่นญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ทรงอิทธิพลมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต

ข. การกินการดื่ม คนเกาหลียังคงรักษาขนบธรรมเนียมในเรื่องการกินการดื่มตามประเพณีโบราณ กล่าวคือ จะรับประทานอาหารหนัก ๆ ทั้งสามมื้อ อาหารประกอบด้วยข้าว กิมจิ อาหารประเภทเนื้อย่าง ปลา และต้ม ติดตามด้วยผลไม้ เช่น แอปเปิล ลูกพลับ ลูกแพร์ การรับประทานอาหารหนักเป็นเพราะคนเกาหลีโดยเฉพาะผู้ชายจะทำงานนานหลายชั่วโมง ติดต่อกัน จึงต้องรับประทานอาหารครั้งละมาก ๆ และจะไม่ทานของว่างระหว่างมื้อ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในเมืองใหญ่จะมีอาหารจานด่วน (fast food) เช่น แม็คโดนัลด์ เคนทักกีฟรายซิคเคน เบอร์เกอร์คิง พิชซ่าฮัท ฯลฯ เปิดจำหน่าย จะไม่มีลูกค้าที่เป็นผู้ชายในวัยทำงานชาวเกาหลีเข้าไปรับประทานเลย คงมีแต่แม่บ้านและลูกเล็ก เด็กนักเรียนนักศึกษา และชาวต่างประเทศเท่านั้นที่เป็นลูกค้า ผู้ชายชาวเกาหลีให้เหตุผลว่าอาหารเหล่านี้ทานแล้วไม่อิ่ม หรืออยู่ได้เพียงชั่วโมงสองชั่วโมงแล้วก็หิวอีก จึงไม่เหมาะที่จะรับประทานในวันทำงานเลย เมื่อผู้นำของครอบครัวนิยมรับประทานอาหารในบ้านที่เป็นอาหารหนักทำให้สมาชิกของครอบครัวต้องคล้อยตามและรับประทานอาหารตามแบบที่ผู้นำครอบครัว

ปรารถนา

การดื่มเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ผู้ชายส่วนใหญ่จะดื่มสุราหรือโซจู ภายหลังจากการทำงานในแต่ละวัน และในยามสังสรรค์ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับผู้หญิงทำงานทั้งในเมืองและชนบท ส่วนนักศึกษาจะดื่มกันมากทั้งชายและหญิง อีกทั้งมีการแข่งขันดื่มจนหมดถ้วยในการยกดื่มแต่ละครั้ง นอกจากนี้มีการผสมระหว่างเหล้า เบียร์ ไวน์และเหล้าตะวันตกหลายชนิด หรือที่เรียกว่า ไคนาไมท์เพื่อดื่มดูว่าใครจะคอแข็งกว่ากัน การดื่มกันมากเช่นนี้ยังผลให้บางคนติดเหล้า และบางรายเสียชีวิตเพราะโรคพิษสุราเรื้อรัง นอกจากนี้ทั่วทุกหนทุกแห่งตามตรอกซอกซอยจะพบกากอาหารที่คนอาเจียนออกมาเลอะเปรอะเปื้อนตามที่สาธารณะ ซึ่งเป็นผลมาจากการดื่มอย่างหนักของคนเกาหลี

การสูบบุหรี่เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่คนเกาหลีนิยมสูบกัันมาก ชายวัยทำงานส่วนใหญ่จะสูบบุหรี่จัดโดยให้เหตุผลว่าเพราะความเครียดจากการทำงาน (เช่นเดียวกับการให้เหตุผลของการดื่มแอลกอฮอล์) ในขณะที่ผู้เยาว์ต่างเลียนแบบและสูบเรื่อยมาจนเป็นผู้ใหญ่ นักเรียนนักศึกษาทั้งชายหญิงก็เจริญรอยตาม ทำให้อัตราการสูบบุหรี่ของคนเกาหลีมีอยู่สูงมาก

เครื่องดื่มกาแฟเป็นที่นิยมกันมากนับแต่รัฐบาลเปิดเสรีให้มีการบริโภคสินค้าต่างประเทศเมื่อปี ค.ศ. 1987 เป็นต้นมา ปัจจุบัน ผู้คนนิยมดื่มโสมและชาน้อยมาก กาแฟจึงมีบทบาทสำคัญและกลายเป็นเครื่องดื่มสำหรับชนทุกเพศทุกวัย โดยสามารถหาซื้อได้จากตู้กดกาแฟที่ตั้งอยู่แทบทุกจุดในที่สาธารณะ และในร้านบริการเครื่องดื่มและร้านอาหารทั่วไป

ก. นิสัยการทำงาน เป็นที่เลื่องลือกันว่าจริยธรรมในการทำงาน (work ethics) ของคนเกาหลีเน้นการทำงานหนัก เอาจริงเอาจังและอดออมเพื่ออนาคตที่สดใส จากปรัชญาตัวเอง ทำให้คนเกาหลีส่วนใหญ่นิยมส่งเสริมการทำงานหนัก นักเอาเบาสู้ ไม่ว่ากิจการใดที่ยากเย็นแสนเข็ญ หากคนเกาหลีได้ลงมือทำแล้ว จะได้รับความสำเร็จเสมอ และบ่อยครั้งเป็นความสำเร็จที่ทำได้เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่แรกเสียอีก จึงมีการเรียกจริยธรรมในการทำงานแบบนี้ว่า “จิตวิญญาณเราทำได้” (Can-do spirit) ซึ่งนักวิชาการเกาหลีต่างอ้างว่า ปัจจัยด้านจริยธรรมในการทำงานหนักนี้เองที่เป็นผลให้ประเทศเกาหลีได้รับความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในระยะเวลาอันสั้น²

คำถามก็คือ คนเกาหลีมีนิสัยการทำงานหนักแบบนี้มาตั้งแต่เมื่อไหร่ หากเราตั้งสมมติฐานว่า มีการทำงานแบบนี้มาตั้งแต่บุพกาลแล้ว ประเทศเกาหลีย่อมจะได้รับความสำเร็จกลายเป็นมหาอำนาจมาแล้วตั้งแต่อดีตกาล แต่ข้อเท็จจริงมิได้เป็นเช่นนั้น ประเทศนี้เพิ่งได้รับความสำเร็จภายหลังจากที่เริ่มต้นการพัฒนาเมื่อสองสามทศวรรษมานี้เอง

คำตอบที่น่าจะให้ความกระจ่างชัดที่สุดในคำถามข้อนี้ก็คือนักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮิวา ชื่อ ศาสตราจารย์โช นัมกุกที่วิเคราะห์ว่า “วัฒนธรรมเกาหลีในอดีตเน้นการยอมตาม/ยอมรับ (passive) ยึดถือ โชคชะตาชีวิตหรือฟาลีจิต (fatalism) เป็นสำคัญ ต่อมาแนวความคิดนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นเชิงรุก (aggressive) มากขึ้นนับตั้งแต่รัฐบาลทำหน้าที่เป็นตัวนำในการพัฒนาในต้นทศวรรษ 1960 ทำให้ประชาชนเริ่มตระหนักว่า ความร่วมมือร่วมใจกันและการทำงานหนักสามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ ต่อมาเมื่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์

ตามที่คาดหวัง ทำให้ผู้คนต่างดีอกดีใจและแปลกใจในพลังอำนาจของตนและผลสัมฤทธิ์ที่ได้รับ อีกทั้งในช่วงทศวรรษที่ 1970 ผลแห่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีมาช้านานตั้งแต่อดีตได้ ก็ยิ่งทำให้คนเกาหลีต่างมีความเชื่อมั่น ภาคภูมิใจ มีความหวังและความฝันมากขึ้น จึงมีการยึดคำขวัญที่ว่าการทำงานหนักจะก่อให้เกิดผลสำเร็จเป็นข้อเตือนใจและเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต...”

“การเป็นเจ้าภาพในการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อน ในปี ค.ศ. 1988 เป็นประกาศนียบัตรที่ชี้ให้เห็นว่า เกาหลีใต้ผงาดเป็นชาติที่มีการพัฒนาจนบรรลุผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติ ยิ่งทำให้คนเกาหลีพึงพอใจที่พวกเขามีสิทธิมีเสียงในระดับโลกเคียงบ่าเคียงไหล่กับประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย จึงได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มภาคภูมิ และได้เรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ อีกทั้งร่วมมือในการสร้างสรรค์โลก...”³

จะเห็นได้ว่า ในยุคของอาณาจักรต่าง ๆ ในอดีต คนเกาหลีมีชีวิตอยู่ในม่านประเพณีที่อยู่กันอย่างเรียบง่าย ทำกินบนที่ดินที่มีอยู่ และขึ้นอยู่กับธรรมชาติ อีกทั้งเชื่อในโชคชะตาต่อมา คนสังคมนี้กลายเป็นคนท้อแท้ สิ้นหวังและกระเสือกกระสนเพื่อใช้ชีวิตรอดเมื่อถูกญี่ปุ่นเข้ายึดครองเป็นเวลาถึง 35 ปี ภายหลังจากที่ได้รับเอกราชเมื่อปี ค.ศ. 1948 เกาหลีก็ต้องแบ่งออกเป็นสองส่วนเหนือ-ใต้ ติดตามด้วยสงครามล้างผลาญระหว่างชนที่เป็นพี่น้องเผ่าพันธุ์เดียวกัน ผู้คนและทรัพย์สินถูกทำลายแทบหมดสิ้น ความทุกข์เวทนาเกิดขึ้นทุกหัวระแหง ความหิวโหยและความทุกข์ยากบังเกิดขึ้นทั่ว จากเหตุการณ์อันเลวร้ายเกิดขึ้นบนคาบสมุทรครั้งแล้วครั้งเล่ากินเวลานานมากกว่าครึ่งศตวรรษ จึงก่อให้เกิดการสูญสลายทั้งพลังกายพลังใจและทรัพยากร ที่คงเหลือไว้ก็คือเรือนร่างคนเกาหลีที่ทุกข์ระทม ต้องตะเกียกตะกายดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตรอดไปวันหนึ่ง ๆ

โฉมหน้าทางการเมืองได้พลิกผันเมื่อนายพลปัก จุงฮีเข้ายึดอำนาจการปกครองในปี ค.ศ. 1961 นายพลกระดุกเหล็กได้สร้างความชอบธรรมของการปฏิวัติของเขาด้วยประกาศแถลงการณ์ถึงเหตุผลของการทำรัฐประหารในครั้งนั้น และพิมพ์ลงในหนังสือชื่อ เกาหลีใต้ : การปฏิวัติและข้าพเจ้า (The Country : The Revolution and I)⁴ พิมพ์ครั้งแรกในปี 1962 ต่อมาพิมพ์ติดต่อกันอีกหลายครั้งและแปลเป็นภาษาต่าง ๆ อีกหลายภาษา

หนังสือเล่มนี้มีใจเป็นเพียงการแสดงถึงความเชื่อและความมุ่งมั่นของผู้เขียนเท่านั้น แต่เป็นเสมือนพิมพ์เขียวที่ใช้ในการดำเนินงานการพัฒนาประเทศเกาหลี เนื้อหาของหนังสือ ทั้งเล่ม (ความยาว 191 หน้า) บรรจงเขียนเพื่อปลุกใจ โดยเกริ่นไว้ในคำนำว่า สังคมเกาหลีมี อายุมากกว่า 5,000 ปี และได้ผ่านการปฏิวัติมานับครั้งไม่ถ้วน แต่ทุกครั้งก็มิได้ทำให้สิ่งใด เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเลย ดังนั้น เกาหลีจึงอยู่ในสภาพอ่อนแอและถูกรุกรานจาก ต่างชาติที่ตั้งอยู่โดยรอบเสมอมา ผู้เขียนจึงได้ยืงคำถามตรง ๆ ว่า “เหตุใดจึงทำให้เราเป็นเช่นนี้ ...” และได้ให้คำตอบว่า “...ที่เราเป็นเช่นนี้ก็เพราะจิตวิญญาณของคนในชาติต่ำ นิยม ลอกเลียนแบบขนบธรรมเนียมประเพณีของต่างชาติ มีการคอร์รัปชันกันอย่างกว้างขวาง ประชาชนนิยมความฟุ้งเฟ้อ ส่ำรวยและเกียจคร้านในการทำงาน” ดังนั้น

การปฏิวัติครั้งนี้จึงเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะปฏิรูปชาติบ้านเมือง อันได้แก่

ในแง่ของจิตใจ - การปฏิวัติครั้งนี้จะสร้างความเชื่อมั่นความเคารพนับถือตนเอง

ในด้านสังคม - การปฏิวัติครั้งนี้จะทำให้สังคมทันสมัย (modernization)

ในด้านเศรษฐกิจ - เราจะทำให้ประเทศเป็นสังคมอุตสาหกรรม (industrialization)

นั่นหมายความว่า เราจะต้องยกระดับความเชื่อมั่นของคนในชาติให้สูงขึ้นและสร้าง ชาติของเราขึ้นมาใหม่ด้วยการปฏิรูปสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่ถาวรอันจะส่งผลให้ประชาชน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต

หนังสือเล่มนี้มี 12 บท แต่ละบทได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมเกาหลีในแต่ละแง่ พร้อม ทั้งนำข้อมูลไปเปรียบเทียบกับของประเทศในยุโรปและอเมริกาเพื่อเป็นอุทาหรณ์ จากนั้นก็ เสนอนโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมแก่สังคมเกาหลี สิ่งที่ผู้นำประเทศได้เน้นซ้ำแล้ว ซ้ำเล่าก็คือความเชื่อมั่นในชาติของตนเอง การจูงใจให้คนทำงานหนักและรวดเร็ว การ มองเห็นการณ์ไกล การตัดสินใจเฉียบขาดและทันควัน และการร่วมมือร่วมใจฟันฝ่าอุปสรรค สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเอง วงศ์ตระกูลและประเทศชาติ หากสามารถกระทำได้ เช่นนี้แล้วก็จะสามารถขจัดความอดอยากยากไร้ ทุกคนมีกินมีใช้อันเป็นเป้าหมายพื้นฐาน ส่วนเป้าหมายได้แก่การมุ่งมั่นพัฒนาให้ชาติมีความเจริญรุ่งเรืองเฉกเช่นประเทศในแถบยุโรป และอเมริกาที่มีความแข็งแกร่งไม่เป็นรองชาติใดในโลก

จะเห็นได้ว่า ประธานาธิบดีบัก จุงฮี ได้ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์สร้าง “ลัทธิชาตินิยม” ปลุกจิตสำนึกเพื่อระดมพลังของคนในชาติให้ลุกขึ้นมาต่อสู้ด้วยสองมือสองเท้า (ดังเช่นที่กระทำมาในเหตุการณ์การลุกฮือต่อต้านญี่ปุ่นในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1919) แทนที่จะมานั่งกราบไหว้บูชาขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบรรดาลให้ความมั่งมีศรีสุขเกิดขึ้นโดยไม่ได้ทำอะไรเลย หรือนั่งจับเจ้าร่ำสุรยาเมาเพื่อให้ลืมความทุกข์ยาก สิ่งที่บัก จุงฮีชี้ให้คนในชาติเห็นก็คือการตระหนักในการใช้ชีวิตในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและการต่อสู้ให้บรรลุเป้าหมายทางวัตถุนิยม สิ่งนี้เองที่เป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สาธารณรัฐเกาหลี

เมื่อวิเคราะห์พื้นฐานทางสังคมของผู้นำเกาหลียุคใหม่คือ ดร.ซิงมัน รี แห่งสาธารณรัฐที่หนึ่ง นายยูน โปชานและ ดร.แซง เหมียน แห่งสาธารณรัฐที่สอง และนายพลบัก จุงฮีแห่งสาธารณรัฐที่สามและสี่พบว่า นายซิงมัน รี และนายแซง เหมียน จบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากสหรัฐอเมริกา ส่วนนายยูน โปชานจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเอดินบอร์ค ประเทศอังกฤษ คนทั้งสามต่างมาจากครอบครัวที่นับถือคริสต์ศาสนา แม้พวกเขาจะเริ่มต้นชีวิตในวัยหนุ่มต่อต้านญี่ปุ่นในบ้านเกิดก็ตาม แต่ก็ได้ออกจากสังคมเกาหลีไปอาศัยอยู่ในประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองเพื่อศึกษาต่อเป็นระยะเวลานาน ชีวิตจึงพบแต่ความสะดวกสบายและไม่ต้องเผชิญกับการอดมื้อกินมื้อและการทารุณกรรมจากญี่ปุ่น ดังนั้น คนทั้งสามจึงไม่หวั่นไหวทำการปลัดคนชาติให้หลุดพ้นจากความยากจน นอกจากนี้ ยังยึดนโยบายการพัฒนาประเทศที่ลอกเลียนแบบการพัฒนาตามระบบทุนนิยมที่ให้ทุกอย่างเป็นไปตามกลไกของตลาดโดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทของสังคมเกาหลีในยุคนั้น ทำให้ประเทศต้องพึ่งพาสินค้าที่มีคุณภาพจากต่างประเทศแทนที่จะผลิตขึ้นเอง อนึ่ง ผู้คนพากันนิยมยกย่องวัฒนธรรมตะวันตกว่าดีกว่าเด่นกว่าวัฒนธรรมของเกาหลีเองตามผู้นำประเทศ

ในทางตรงกันข้าม บัก จุงฮีเกิดในชนบทและศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนพื้นบ้านจนเรียนจบในวิทยาลัยฝึกหัดครู จากนั้นได้เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษาในชนบทช่วงเวลาหนึ่ง ทำให้เขาเข้าใจบริบทของสังคมบ้านเกิดอย่างดี ต่อมา เมื่อโอนไปรับราชการทหาร เขาได้ติดต่อกับคนและสังคมภายนอก เช่น ไปฝึกวิชาทหารที่สหรัฐอเมริกา และร่วมรบกับกองทหารต่างชาติในสงครามเกาหลี ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างสังคมที่ยากจนอย่างแท้จริง

กับสังคมอุตสาหกรรมที่เจริญสูงสุด ทำให้เขาสามารถสร้างนโยบายพัฒนาชาติโดยใช้พื้นฐานทางสภาพแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของเกาหลีได้อย่างสมเหตุสมผล อาจกล่าวได้ว่า เขาสามารถจับจุดเด่น-จุดด้อยที่มีอยู่ในสังคมของตนเองมาใช้ให้เกิดพลังเพื่อการพัฒนาอย่างได้ผล

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ในหนังสือของเขานั้น ปัก จุงฮีได้นำข้อมูลของเกาหลีเปรียบเทียบกับข้อมูลของประเทศหลายประเทศในด้านจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ โครงสร้างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม รายได้ต่อหัว มูลค่าและปริมาณการส่งออกและนำเข้า รวมทั้งการผลิต การใช้พลังงาน ฯลฯ ประเทศที่นำมาเปรียบเทียบกับส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้มองเห็นความล้าหลังในทุก ๆ ด้านของเกาหลีเมื่อเทียบกับประเทศเหล่านั้น อนึ่ง เขาได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์การพัฒนาของจีน อียิปต์ ญี่ปุ่น และเยอรมัน โดยย้ำว่าประเทศดังกล่าวได้กระทำการอย่างไรจึงสามารถได้รับความสำเร็จในการพัฒนาในระดับหนึ่ง สิ่งที่น่าสนใจยิ่งก็คือการยกตัวอย่างของความพยายามของการพัฒนาของชาวเยอรมันเป็นที่สร้าง “มหัศจรรย์บนฝั่งแม่น้ำไรน์” (Miracle of the Rhine) ขึ้น ปักได้อธิบายว่าคนเยอรมันได้ทำการพัฒนาโดยปราศจากการปฏิวัติ แต่ใช้วิธีการปฏิรูปสังคมทั้งหมด มุ่งมั่นสร้างความเจริญทางอุตสาหกรรมและความมั่นคงให้แก่ประเทศ จริงอยู่ที่เยอรมันจะเข้าสู่สงครามโลกถึงสองครั้งและพ่ายแพ้อย่างยับเยิน แต่ก็สามารถเนรมิตรให้กลายเป็นประเทศชั้นนำของยุโรปได้ ปัก จุงฮีสรุปว่าปัจจัยที่ทำให้คนเยอรมันทำได้เช่นนั้น ก็คือ (1) การผนึกกำลังกันอย่างเหนียวแน่นของคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง อาจารย์มหาวิทยาลัย ปัญญาชน กรรมกรและนักศึกษา ทำงานร่วมกันเพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายของประเทศอย่างเป็นเอกภาพ (2) นักการเมืองมีจิตวิญญาณวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ในการสร้างนโยบายและดำเนินการพัฒนาประเทศตามแบบนักการทูต นักเศรษฐศาสตร์ได้ช่วยส่งเสริมเป้าประสงค์ของรัฐ ครูอาจารย์สอนเยาวชนให้เห็นถึงปรัชญาของการนำความยิ่งใหญ่ของชาติกลับคืนมา คนงานกรรมกรใช้วันเวลาทำงานกับเครื่องจักรหามรุ่งหามค่ำ ประชาชนยึดถือคติว่าความขี้เกียจเป็นสิ่งผิดศีลธรรม ดังนั้น จึงต้องทำงานให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และประการสุดท้าย จะต้องยกระดับความเป็นประเทศเยอรมันให้สูงเด่น (3) ผู้ประกอบการได้ทำงานอย่างขยันขันแข็งและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปัจจัยเหล่านี้เองที่เป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ “มหัศจรรย์” ดังกล่าว

จากข้อสรุปดังกล่าว ปัก จุงฮีจึงได้เรียกร้องให้คนเกาหลียึดเอาแบบอย่างของชาวเยอรมันไม่ว่าจะกิน ดื่ม สวมใส่เสื้อผ้าและการจับจ่ายสิ่งของ ตลอดจนการอดออมที่ประชากรถ้วนหน้าจะต้องปฏิบัติตาม หลังจากนั้นต่อมาเมื่อเกาหลีได้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลและประชาชนชาวเกาหลีจึงขนานนามว่า “มหัศจรรย์บนฝั่งแม่น้ำฮั่น” (Miracle of the Han) เพื่อแซ่ซ้องถึงผลลัพท์ดังกล่าว

การตัดภาพในส่วนของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนเกาหลีจากก่อนและหลังการขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศของปัก จุงฮี อาจทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพบริบทของเกาหลีได้ไม่ถ้อยชัดเจนนัก ดังนั้น ผู้เขียนขอย้อนกลับไปกล่าวถึงสภาพของสังคมเกาหลีภายหลังที่สงครามเกาหลีสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1953 อย่างละเอียดอีกครั้ง ในช่วงนั้น สิ่งปลูกสร้างแทบทุกชนิด ยกเว้นพระราชวังเคียงบกถูกทำลายอย่างย่อยยับ มีผู้คนไร้ที่อยู่อาศัยนับไม่ถ้วน บวกกับผู้อพยพลี้ภัยมาจากเกาหลีเหนืออีกจำนวนนับล้านคนที่เดินทางมายังเกาหลีได้ ความอดอยากหิวโหยมีปรากฏอย่างดาษดื่น ผู้คนเป็นจำนวนมากที่ต้องรับประทานอาหารเพียงมื้อเดียวต่อวัน และต้องดิ้นรนทุกทางเพื่อให้ตนและครอบครัวมีชีวิตรอด เกาหลีใต้ในยุคนั้นได้รับความช่วยเหลือด้านอาหาร เวชภัณฑ์และเครื่องอุปโภคบริโภคจากมิตรประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา และองค์การสหประชาชาติเป็นเวลานานหลายปี จนกระทั่งที่ดินได้รับการปรับปรุงให้สามารถทำการเพาะปลูกได้และสร้างอุตสาหกรรมผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคขึ้นมาได้ในตอนปลายทศวรรษที่ 1950

ถึงต้นทศวรรษที่ 1960 เมื่อนายพลปัก จุงฮียึดอำนาจการปกครองนั้น ประชาชนยังคงอยู่ในภาวะยากลำบากและยากจนยิ่งแม้ว่าสงครามจะสิ้นสุดลงกว่า 7 ปีแล้วก็ตาม ส่วนนักการเมืองก็มัวแต่ทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่เนืองนิจ ไม่อาจร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของชาติบ้านเมืองได้ ดังนั้น ผู้นำทางทหารคนใหม่ได้เร่งเร้าให้คนเกาหลีลุกขึ้นมาต่อสู้กับความทุกข์ยากด้วยการให้กำลังใจ สนับสนุน และเปิดโอกาสให้คนที่เอาจริงเอาจังได้เจริญก้าวหน้าทางสังคม โดยรัฐบาลให้สัญญาว่า ทุกคนจะได้รับทุกสิ่งทุกอย่างดังที่ต้องการหากร่วมมือกันทำงานอย่างขยันขันแข็ง จุดนี้เองถือเป็นจุดแปรผันครั้งสำคัญของเกาหลีใต้ที่ผู้นำการปฏิวัติได้เรียกร้องให้ผู้คนหันหลังให้กับความเศร้าโศกเสียใจกับเหตุการณ์ในอดีต และได้จุดประกายความหวังใหม่ให้กับประชาชนในการสร้างธุรกิจอุตสาหกรรมให้เจริญก้าวหน้า โดยเน้นการ

ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก เมื่อหนทางชีวิตเปิดกว้างออก ประชาชนชาวเกาหลีจึงได้ประสานความร่วมมือระหว่างรัฐ-ราษฎรทุ่มเทกำลังกายกำลังใจจนสุดชีวิตจนกลายเป็นจริยธรรมในการทำงานที่ขยันขันแข็ง นักเอาเบาสู้กับการทำงานอย่างหนักวันละ 13-15 ชั่วโมง ดังที่องค์การกรรมกรสากลได้กล่าวว่า คนเกาหลีโดยเฉลี่ยทำงานหนักที่สุดในโลก นอกจากนี้ยังเน้นการมองไปข้างหน้า (forward looking) และโน้มเอียงไปในทางพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก

ในยุคนี้เองที่ศาสตราจารย์ลินฮู คิม แห่งมหาวิทยาลัยเกาหลี (Korea University) ได้ชี้ว่าคนเกาหลีมีทัศนคติต่อการทำงานว่า “ทำงานหนักและอดออม” (work hard and save) เพื่อนำเงินไปใช้ในการลงทุนในการพัฒนากิจการให้ก้าวหน้าต่อไป

นับตั้งแต่บัดนั้นหรือภายหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่หนึ่งในปี ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา คุณลักษณะของคนเกาหลีได้พลิกผันจากหน้ามือเป็นหลังมือ คือจากการเป็นคนท้อแท้ หันหน้าเข้าหาสุราและไวน์เป็นเครื่องข่มใจให้มีชีวิตอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ อันเป็นการระบายความคับแค้นใจและอยู่อย่างไร้อนาคตมาเป็นคนสู้ชีวิตอย่างจริงจังดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นทางเลือกสุดท้ายที่ผู้นำทางทหารมอบให้ คนเกาหลีจึงยอมรับและปฏิบัติตามโดยไม่รีรอ

ตลอดทศวรรษที่ 1960 1970 และ 1980 คนเกาหลีอาบเหงื่อสู้ทนกับการทำงานหนักเพื่อสร้างอนาคตให้กับตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ ในขณะที่รัฐบาลเป็นผู้นำการพัฒนา (government-led growth) เร่งเร้าให้ภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ (chaebol) ขยายธุรกิจอุตสาหกรรมครอบคลุมไปทั่วประเทศและทั่วโลก พนักงานและคนงานต่างได้รับการเลื่อนขั้นทางสังคมอย่างรวดเร็ว ลากยศต่างหลังไหลเข้ามาสู่ตนเองและครอบครัวอันเป็นผลมาจากการทำงานหนักและการทุ่มเท ส่วนธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กได้รับการสนับสนุนทั้งเงินทุนและการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ในขณะที่ข้าราชการก็ทำงานหามรุ่งหามค่ำเพื่อนำและตอบสนองความต้องการของภาคเอกชนและประชาชนอย่างแข็งขัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ยุคนี้เป็นยุคแห่งการไขว่คว้า คนท่ามาก ได้รับผลตอบแทนมาก นั่นคือ ยิ่งทำยิ่งได้ นั่นเอง

ศาสตราจารย์คิม เคียงดอง นักสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยโซลแห่งชาติ (Seoul National University) ได้ศึกษาพฤติกรรมของคนเกาหลีในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960-ต้นทศวรรษที่ 1970 และพบว่า คนเกาหลีส่วนใหญ่ต่างมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ดัง

ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 11.1 และ 11.2 ส่วนตารางที่ 11.3 เป็นเสมือนข้อกำหนดทางสังคม (social and moral obligations) ที่คนมีต่อการทำงาน ดังนั้น เมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่างานเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต อีกทั้งคนรอบข้างทั้งที่เป็นพ่อแม่พี่น้อง ครู เพื่อนฝูง สื่อมวลชน และคนทั่วไปต่างก็เน้นถึงความสำคัญของการทำงาน ดังเช่น คำพูดในวงสนทนาระหว่างกัน “หมูนีทำงานหนักไหม ดีแล้วที่ทำงานหนัก ขอให้ได้รับความสำเร็จดังที่คาดหวัง ขอเพียงแต่รักษาสุขภาพให้ดีด้วยนะ” นี่เป็นเสมือนการยอมรับและเป็นแรงกระตุ้นทางสังคม ทำให้คนส่วนใหญ่พากันทำงานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

ตารางที่ 11.1 ในการดำรงชีวิตนั้น คุณจะทำอะไร

	ร้อยละ
ใช้ชีวิตอย่างสบายไม่ต้องทำงาน	1.2
พยายามหลีกเลี่ยงการทำงานเท่าที่จะทำได้	0.2
จะทำงานในงานที่ต้องทำ	1.4
จะทำงานในงานที่ชอบทำ	57.6
จะทำงานหนักโดยไม่สนใจว่ามีทรัพย์สินอะไรบ้างอยู่แล้ว	38.7
ไม่ตอบ	0.9
รวม	100.0

ตารางที่ 11.2 ทักษะคติเกี่ยวกับเวลาทำงานและเวลาว่าง

	ร้อยละ
ชอบทำงานเป็นหลัก	13.2
ชอบทำงานมากกว่าการพักผ่อน	47.1
ชอบเวลาที่ใช้ในการพักผ่อนมากกว่าเวลาทำงาน	27.7
ชอบพักผ่อนเป็นหลัก	9.8
อื่นๆ	1.7
ไม่ตอบ	0.6
รวม	100.0

ที่มา : Kyong-dong Kim, Man and Society in Korea's Economic Growth, p. 33.

ตารางที่ 11.3 มิติของการทำงาน : ข้อกำหนดของสังคม

คนเราควรจะทำอะไรสักอย่างเพื่อให้ได้รับผลสัมฤทธิ์ทางสถานภาพของสังคม
งานจะต้องได้รับการทำให้สำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย
คนเราจะสร้างมิตรภาพกับคนอื่น โดยการทำงาน
คนเราจะขาดมิตรและพวกพ้องหากไม่ทำงาน
ชีวิตจะขาดความหมายหากปราศจากการทำงาน
คนเราจะบ้ำคั่งและขี้เกียจหากปราศจากการทำงาน
เป้าหมายหลักของการทำงานก็คือการหารายได้เพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน
สถานภาพของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับงานที่เขาทำ

ที่มา : Kyong-dong Kim, Man and Society in Korea's Economic Growth, p. 36.

การทำงานต้องควบคู่ไปกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย จึงจะเป็นแรงผลักดันนำเกาหลีก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ได้แก่ การมีความรู้และทักษะในการทำงาน (skill) ความร่วมมือ (cooperation) ความมุทะลุให้เกิดผล (aggressive) ความเชื่อมั่น (trust) และความใฝ่ฝันทะเยอทะยาน (ambition) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยร่วม ดังเช่น ความภักดี (loyalty) เกียรติยศ (honour) ความอดทน (tolerance) การเชื่อฟัง (obedience) การยอมตาม (conformity) ความยืดหยุ่น (compression) เป็นอาทิ⁶

ง. การสร้างจิตสำนึกในการทำงาน การที่สังคมเปิดโอกาสให้คนสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองและครอบครัวนั้นเป็นเพียงปัจจัยหนึ่ง แต่จำเป็นต้องเสริมด้วยปัจจัยตัวอื่น เช่น การศึกษา จิตสำนึกในการทำงาน การมองโลกในมิติใหม่ และการเน้นความรู้วิทยาการสมัยใหม่ ตลอดจนความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้กับสมาชิกของสังคมควบคู่ไปด้วย จึงจะทำให้การพัฒนาก้าวไปสู่ความสำเร็จได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

คนเกาหลีต่างนิยมยกย่องในเรื่องการศึกษาตามความเชื่อในลัทธิขงจื้อเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อีกทั้งเป็นชนชาติที่เชื่อว่า หนทางที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จได้นั้นก็คือการขวนขวายหาความรู้ใส่ตัวให้ได้มากที่สุด ทักษะคิดค้นนี้ทำให้เกาหลีมีทรัพยากรบุคคล (human

resources) ที่มีการศึกษาสูงเป็นจำนวนมากนับตั้งแต่ก่อนการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่หนึ่งเสียอีก

ส่วนการสร้างจิตสำนึกในการทำงานนั้น รัฐบาลได้รณรงค์ให้ชาวเกาหลีมีการมองโลกในมิติใหม่ อีกทั้งเร่งการศึกษาหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการสร้าง “ขบวนการพัฒนาหมู่บ้านใหม่” (Saemaul undong) หรือการพัฒนาชนบท นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 เป็นต้นมา ผู้เขียนได้กล่าวถึงประวัติ สาเหตุและผลของการพัฒนาแซมอิล อุนดงอย่างละเอียดในหนังสือเล่มอื่นแล้ว⁷ ผู้สนใจอาจหาค้นอ่านได้ แต่ในที่นี้ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างการพัฒนาชนบทตามแนวขบวนการแซมอิล อุนดง ซึ่งต่อมาได้ขยายการพัฒนารูปแบบเดียวกันไปยังโรงงานอุตสาหกรรม เป็นแซมอิลโรงงานด้วย นั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร และก่อให้เกิดผลลัพธ์ในทางใดบ้าง

ขบวนการแซมอิล เน้นการพัฒนาใน 3 มิติ ดังนี้

(1) การพัฒนาด้านจิตใจ (spiritual development) หรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitudinal change) ได้แก่

- อบรมเกี่ยวกับค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- เน้นให้เกิดการพึ่งตัวเอง ช่วยเหลือตัวเองและความร่วมมือกันและกัน
- สร้างแนวคิดแห่งชาติที่ก่อให้เกิดความมั่นคงและเน้นเอกลักษณ์ของชาติให้ชัดเจน

ชาติให้ชัดเจน

- เน้นความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลหรือวิถีชีวิตตามแนววิทยาศาสตร์

(scientific method)

- แสวงหาทัศนคติที่สดใสในการดำเนินชีวิต

(2) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (economic development) หรือการทำให้เกิดความทันสมัยทั้งทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

- เพิ่มพูนรายได้
- นำนวัตกรรมมาใช้ในการเกษตร การประมงและอุตสาหกรรม
- นำนวัตกรรมทางเทคนิคและเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต
- ปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกและเพิ่มผลผลิต

- นำผลผลิตทางการเกษตรและประมงเข้ากระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

(3) การพัฒนาทางสังคม (social development) หรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (cultural change)

- ต่อไฟฟ้าให้เข้าถึงทุกชุมชน รวมทั้งสร้างถนน และการคมนาคมขนส่งให้สะดวกทุกหมู่บ้าน

- ปรับปรุงทะเลสาบที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะและทันสมัย

- ปรับปรุงชุมชนให้มีสาธารณูปโภคครบครัน

- นำนวัตกรรมเข้าไปใช้ในทุกชุมชน

- ขยายระบบความปลอดภัยและสวัสดิการสังคม

รัฐบาลเกาหลีใต้เร่งรัดการพัฒนาตามแนวเขมาอีลอย่างจริงจังเป็นเวลาถึงสิบปี โดยให้คนทั้งในเมือง (ข้าราชการและนักการเมือง ผู้ประกอบการ นักอุตสาหกรรม ผู้จัดการ) ในชนบท (เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ชาวนา ชาวประมง) และองค์กรเอกชน (องค์กรเอกชน วัด) เข้าร่วมฝึกฝน สัมมนา ทำงานร่วมกันอย่างน้อยช่วงระยะเวลาหนึ่ง วิธีการดังนี้ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาอย่างรวดเร็ว จนเป็นที่กล่าวขานกันไปทั่วโลกถึงความสำเร็จที่ได้รับ⁸

เมื่อขบวนการเขมาอีลได้รับความสำเร็จและการพัฒนาบรรลุผลตามเป้าหมาย รัฐบาลได้ปล่อยให้ประชาชนดำเนินการพัฒนาต่อไปด้วยตัวเองเรื่อยมา จนกระทั่งมีการประกาศยกเลิกอย่างถาวรเมื่อประธานาธิบดีคิม ยังแซม สั่งให้ปลดธงเขมาอีลลงจากยอดเสาทุกแห่งและยุบสำนักงานใหญ่เขมาอีลในตอนต้นทศวรรษที่ 1990

จ. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การใฝ่หาและใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกาหลีใต้ได้รับความสำเร็จในการพัฒนาประเทศเหนือประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ในอดีตนั้น เกาหลีก็มิได้มีความแตกต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่ใช้เทคโนโลยีพื้นฐานในการผลิตและการดำเนินชีวิตประจำวัน ต่อมาเมื่อมีการสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นในต้นทศวรรษที่ 1960 รัฐบาลได้กระตุ้นให้ผู้คนหันมาสนใจศึกษาค้นคว้าเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

ในแผนพัฒนาประเทศฉบับที่หนึ่งและสองนั้น กระบวนการผลิตเน้นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน (labor intensive industry) ทำให้เกาหลีกลายเป็นแหล่งผลิตผ้าและเสื้อผ้า รองเท้า ตุ๊กตา และเครื่องประดับ (accessories) ขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของโลก ทำรายได้เข้าประเทศมากมาย จนถึงแผนพัฒนาประเทศฉบับที่สาม รัฐบาลของประธานาธิบดีปาร์ค จุงฮี ได้สังเกตเห็นว่า หากเกาหลีได้ยังคงเน้นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก จะก่อให้เกิดความสูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขัน เพราะสินค้าของเกาหลีจะมีราคาแพงในตลาดโลก อันเป็นผลมาจากค่าจ้างแรงงานในประเทศสูงขึ้นในขณะที่ราคาสินค้าจากประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ จะถูกกว่าและแย่งตลาดของสินค้าเกาหลีไป เพราะค่าจ้างแรงงานในประเทศเหล่านั้นต่ำกว่ามาก ดังนั้นในแผนพัฒนาประเทศฉบับที่สาม (ค.ศ. 1972-1977) แนวทางการพัฒนาจึงเปลี่ยนไปเป็นการเน้นการผลิตที่ใช้ทุนสูง (capital intensive industry) เพื่อผลิตสินค้าอุตสาหกรรมหนักและเคมีภัณฑ์ (heavy and chemical industry) และต่อมาในปลายทศวรรษที่ 1980 ก็ลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมประเภทไมโครชิพ และอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกาหลีได้สามารถส่งออกสินค้าประเภทเครื่องจักรเครื่องกล รถยนต์ ตู้เย็น วิทยุโทรทัศน์ เคมีภัณฑ์ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทอิเล็กทรอนิกส์ในตลาดโลก

ในทศวรรษที่ 1990 สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยและหน่วยงานวิจัยพัฒนาของกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ได้ทุ่มเทการค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีขั้นสูง (high-tech) ออกมาอย่างต่อเนื่อง ในการมองโลกอนาคตนั้น นักวิทยาศาสตร์เกาหลีได้คิดสร้างสรรค์สินค้าและผลิตภัณฑ์ดีเด่นน่าสนใจไม่แพ้ชาติใดในโลก เช่น โทรศัพท์มือถือ แฟลชหน่วยความจำ (chip) และซอฟต์แวร์ต่าง ๆ ของคอมพิวเตอร์ ทำให้สินค้าเกาหลีมีพร้อมวางขายในประเทศของตนและส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 (ในกรณีของประเทศไทยเรา มิได้ลงทุนในกิจการสาขานี้ เราจึงต้องซื้อคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ เพจเจอร์ ซอฟต์แวร์ ฯลฯ จากต่างประเทศก่อให้เกิดเสียดุลการค้าจำนวนมาก) สินค้าส่งออกประเภทไอทีคิดเป็นมูลค่าสูงถึงหนึ่งในสามของมูลค่าการส่งสินค้าออกทั้งหมดของเกาหลีได้ในปี ค.ศ. 1999 ที่เดียว'

ประธานาธิบดีคิม เฉุง ได้ประกาศนโยบายที่จะให้เกาหลีเป็นสังคมที่มีรากฐานด้านความรู้ (knowledge-based society) ในคำปราศรัยเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ปี 2000

โดยให้ประชากรมีความรู้และสร้างความรู้ใหม่ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งยังได้กล่าวว่า เกาหลีจะก้าวไปสู่การเป็นชาติชั้นนำของโลก (first-rate nation) ที่เน้นการสร้างอุตสาหกรรมเทคโนโลยีในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ (digital economy) ทางด้านคมนาคม ข่าวดสารและไบโอเทคโนโลยี¹⁰ เคียงคู่กับสหรัฐฯ ยุโรปและญี่ปุ่นในศตวรรษใหม่นี้

2. ลักษณะอุปนิสัยของคนเกาหลี : บทวิพากษ์

คนเกาหลีเชื่อว่าจะมองคนในสังคมตนเองในแง่ดีเสมอไป มีหลายคนที่วิพากษ์วิจารณ์คนและสังคมของพวกเขาเองอย่างเผ็ดร้อน ดังมีรายงานและข้อเขียนที่น่าสนใจยิ่ง ดังนี้

ก. ความขัดแย้ง ศาสตราจารย์ลี แมนแก๊ป นักสังคมวิทยาจากมหาวิทยาลัยโซล แห่งชาติ ได้อธิบายถึงการแบ่งพรรคแบ่งพวกและข้อขัดแย้งในสังคมเกาหลีว่า เป็นคุณลักษณะสำคัญของคนเกาหลีซึ่งมีมาตั้งแต่ครั้งสมัยราชวงศ์ยี่ (อาณาจักรโชซอน) และได้ยังลึกลงในบุคลิกภาพของคนเมืองโซม ลักษณะนี้ก่อให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดการแตกแยกและความไม่สงบในสังคมขึ้น

จากการศึกษาองค์กรทางสังคมในเมืองเตกู ศาสตราจารย์ลีพบว่า มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกในองค์กรแทบทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางการศึกษา สหกรณ์การเกษตร สถานีตำรวจ วิทยาลัย และสภาจังหวัด สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกได้แก่ ความแตกต่างทางด้านระดับการศึกษา ปัญหาที่เกิดจากคนที่ทำงานอยู่เดิมกับคนที่เพิ่งย้ายมาจากที่อื่น และถิ่นบ้านเกิดของพนักงาน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เจ้าของกิจการธุรกิจและอุตสาหกรรมมักจะรับพนักงานที่เป็นญาติ หรือคนที่มาจากถิ่นบ้านเกิดเดียวกัน หรือผู้ที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวโดยตรงกับคนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพเดิมคล้ายคลึงกัน รวมทั้งมักจะให้สิทธิพิเศษหรือความสนิทนมนเป็นพิเศษกับคนเหล่านี้ ดังนั้นจะพบเห็นอยู่เสมอว่า ในโรงงานแห่งหนึ่ง จะมีพนักงานที่เป็นคนมาจากถิ่นบ้านเกิดเดียวกันกับเจ้าของหรือหัวหน้างานที่มีสิทธิรับพนักงานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะมีเหตุผลสำคัญคือ ความไว้เนื้อเชื่อใจที่มีต่อกันและจะไม่หักหลังกันต่อไปภายหน้า อนึ่ง หากหัวหน้างานคนหนึ่งลาออกจากงาน พรรคพวกเพื่อนฝูงในแผนกหรือพนักงานของส่วนงานนั้น ๆ ก็จะออกจากงานตามเขาไปด้วย

ในระดับประเทศ การแตกแยกระหว่างภาคตะวันออก (จังหวัดเชียงใหม่) กับภาคตะวันตก (จังหวัดโชคลา) ก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนา กล่าวคือประธานาธิบดีปัก จุงฮี เป็นชาวเมืองคูมิ และสมาชิกคนสำคัญในคณะรัฐบาลก็มาจากจังหวัดทางฝั่งตะวันออก ดังนั้น การพัฒนาจึงเน้นไปตามเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคนั้น เช่น เมืองคูมิเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่ผลิตเครื่องไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เมืองโปฮางเป็นแหล่งผลิตเหล็กกล้า เมืองอูลซานเป็นแหล่งต่อเรือและผลิตเครื่องจักรและรถยนต์ เมืองปูซานเป็นท่าเรือและศูนย์กลางการค้า และเมืองเตกูเป็นแหล่งทอผ้าขนาดใหญ่ที่สุด นอกจากนี้รัฐบาลยังได้สร้างทางหลวงโชล-ปูซาน ซึ่งถือว่าเป็นสายเลือดสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมตั้งแต่ครั้งประธานาธิบดีปัก จุงฮี ขึ้นครองอำนาจใหม่ ๆ ปัจจุบันมีทางหลวงขนาดใหญ่ระหว่างโชล-ปูซานถึง 2 สาย

คู่แข่งคนสำคัญของประธานาธิบดีปัก จุงฮีก็คือนายคิม เจจุง ซึ่งเป็นคนมาจากภาคตะวันตกและเคยรณรงค์แข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1971 แต่ก็พ่ายแพ้แก่ปัก จุงฮี นายคิม เจจุง เกิดที่จังหวัดโชคลาใต้ และได้กล่าวหารัฐบาลว่าเล่นพรรคเล่นพวก คอร์รัปชั่น และมีความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ซึ่งยังผลให้พื้นที่ฝั่งตะวันตกไม่ได้รับการเหลียวแลและยากจน การกล่าวหาดังกล่าว ทำให้ประธานาธิบดีปัก จุงฮีไม่พอใจและหาว่าเป็นพวกหัวรุนแรง จึงได้จับสั่งคุมขัง¹¹

ประธานาธิบดีคนต่อมา เช่น นายชุน คูฮวาน นายโรห์ เตวูและนายคิม ยังแฮมล้วนมีพื้นเพมาจากจังหวัดเชียงใหม่แทบทั้งสิ้น ทำให้ความแตกแยกทางการเมืองระหว่างภูมิภาคทั้งสองมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและกลายเป็นประเด็นในการหาเสียงและการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะมีอคติต่อผู้สมัครตามภูมิภาคนิยมอย่างเห็นได้ชัด

เมื่อนายคิม เจจุงได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1997 เขาได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นจากประชากรในภาคตะวันตกหรือจังหวัดโชคลา แต่ภายหลังจากที่ได้รับตำแหน่งเขาได้เรียกร้องให้คนเกาหลีละทิ้งอคติทางภูมิภาคลง ให้หันมาปรองดองกันทั้งชาติทั้ง ๆ ที่ในขณะที่หาเสียง เขาเองได้ชูประเด็นของภูมิภาคนิยมเป็นประเด็นหลัก เหตุการณ์จะเป็นอย่างไรต่อไปในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องที่น่าติดตามดูอย่างใกล้ชิด

ข. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เมื่อพิจารณาถึงความแตกแยกตามพวกพ้อง ตามสายตระกูล ตามภูมิภาค และตามชนชั้นดังที่ศาสตราจารย์ลี แมนเก็บไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้แล้ว ในหัวข้อนี้จะได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนเกาหลีว่าจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไร

ตามกฎของลัทธิขงจื้อนั้น ครอบครัวถือเป็นหัวใจหลักของแบบแผนความสัมพันธ์ของคน ทั้งนี้เพราะระบบครอบครัวที่คนเกาหลียึดถือเป็นผลมาจากการนับถือลัทธิคำสอนของศาสนาขงจื้อ โดยลัทธินี้เชื่อว่า ทั้งทั้งจักรวาลมีเพียงครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ทุกสิ่งจะมีความเกี่ยวข้องกันและกัน และจะมีการเรียงลำดับความสูงต่ำ จากชั้นต่ำสุดคือมนุษย์ขึ้นไปจนถึงสวรรค์ สวรรค์เป็นแหล่งรวมของทุกสิ่งและเป็นบรรพบุรุษของสรรพสิ่งในพื้นพิภพ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องขึ้นอยู่กับสวรรค์และต้องกระทำหรือประพฤติปฏิบัติตนตามที่ฟ้าลิขิต ซึ่งฟ้าลิขิตนี้เป็นทฤษฎีที่ครอบคลุมไปถึงวิถีการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด กฎนี้เรียกว่า “สามกึ่ง โอรยุน” หมายถึง ข้อบัญญัติ 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่เดียวกัน

ข้อบัญญัติโอรยุนได้แก่ (1) เป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักระหว่างสวรรค์กับโลกมนุษย์ และระหว่างชายกับหญิง หรือสามีกับภรรยา (2) เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของข้อแรก นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชาย (3) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพี่ชายคนโตกับน้องชายคนรองลงมา (4) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และ (5) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจริง ๆ ถึง 3 ข้อ และแม้แต่ข้อ (4) และ (5) ก็อาจถือได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในแง่ของครอบครัวด้วย กล่าวคือชาติหรือประเทศเรียกว่า “คฺค-กะ” ซึ่งหมายถึง “ชาติ-ครอบครัว” โดยจะมีคำเรียกจักรพรรดิว่า “คฺค-บุ” ซึ่งหมายถึง “ชาติ-บิดา” ทั้งนี้ถือว่าองค์จักรพรรดิเป็นหัวหน้าของครอบครัวของคนทั้งชาติที่ประชาชนจะต้องเคารพและเชื่อฟัง ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับสมาชิกของแต่ละครอบครัวที่จะต้องเคารพเชื่อฟังหัวหน้าครอบครัวนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสงบสุขความกลมกลืนและการจัดลำดับชั้นของสังคมนั่นเอง

อาจกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชายจะต้องมีความรัก และผูกพันต่อกัน ระหว่างภรรยาหรือพี่กับประชาชนจะต้องมีความเที่ยงธรรมถูกต้อง ระหว่างสามีกับภรรยาเป็นการแบ่งงานหน้าที่ ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์เป็นการปฏิบัติต่อกันที่ต้องยึดถือ ความสูงต่าอย่างเคร่งครัด และระหว่างเพื่อนกับเพื่อนจะต้องมีความสัตย์ซื่อและจริงใจต่อกัน

จากการยึดถือหลักคำสอนของลัทธิขงจื้อ ทำให้ครอบครัวของชาวเกาหลีเป็นไปตามระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ของสมาชิกของครอบครัวที่พึงปฏิบัติต่อกันอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคารพนับถือและกตัญญูกตเวทียของลูกต่อบิดามารดาจะปรากฏเด่นชัดทั้งในอดีตกาลจนถึงปัจจุบันแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ก็น้อยมาก

ความกตัญญูต่อพ่อแม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลัก ได้แก่ (1) หลักที่กล่าวถึงสถานภาพที่สูงเด่น-ต่ำต้อย (2) หลักที่ลูกชายจะต้องอยู่ใต้อำนาจของบิดามารดาอย่างแท้จริง (3) หลักที่ผู้เยาว์ ผู้หญิง และผู้มีสถานภาพที่ต่ำกว่าจะต้องเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสที่เป็นชายในครอบครัว และต่อผู้มีสถานภาพสูงกว่า และ (4) การออกกตัญญูต่อพ่อแม่ถือเป็นการกระทำเทียบเท่ากับการประกอบอาชีพการงานและจะต้องถูกลงโทษอย่างหนัก

นอกจากนี้ การเคารพนับถือและกตัญญูต่อบิดามารดาจะต้องแสดงออก ดังนี้ (1) ขอมรับอำนาจของบิดามารดาและปฎิบัติโดยปราศจากข้อสงสัย (2) ต้องกระทำให้พ่อแม่สุขกายสบายใจ (3) จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้ท่าน (4) ต้องโศกเศร้าในงานทำศพของบิดามารดา (5) กราบไหว้บรรพบุรุษทุกวัน (6) ต้องเสียดละความสุข หรือแม้แต่ชีวิตของตนเพื่อบิดามารดา อนึ่ง ยังมีการกระทำที่แสดงความเคารพต่อบิดามารดาทางอ้อม เช่น จะต้องไม่แสดงความรักใคร่ภรรยาต่อหน้าพ่อแม่ของตน พยายามรับใช้เพื่อนและเพื่อนบ้านให้ดีที่สุด ไม่กระทำการสิ่งใดที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ตนและชื่อเสียงของครอบครัว จะต้องอ่อนน้อมถ่อมตน จะต้องไม่เกียจคร้าน จะต้องไม่ดื่มสุรามากจนเกินขนาดหรือติดการพนัน จะต้องกล้าหาญในการปกป้องประเทศชาติ ฯลฯ

เมื่อผู้เขียนไปศึกษาวิจัยยังประเทศเกาหลีได้รับการบอกเล่าจากชาวเกาหลีว่า ลูกชายจะต้องไม่สูบบุหรี่และดื่มเหล้าต่อหน้าผู้เป็นบิดา นี่แสดงว่า กฎเกณฑ์บางอย่างยังมีการประพฤติปฏิบัติติดต่อกันมาตราบเท่าทุกวันนี้

ในอดีต ครอบครัวหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยสมาชิกจาก 2 หรือ 3 หรือ 4 ชั่วอายุคนอาศัยอยู่รวมกันในบ้านที่มีลักษณะเป็นตัวรูปตัวอักษรยู หรือแอลในภาษาอังกฤษ กล่าวคือจะมีปู่ย่าและทวดอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวของพ่อแม่และลูกด้วย การจัดแบ่งห้องที่อยู่ ก็จะแบ่งเป็นห้องของปู่ ห้องของพ่อ ห้องของลูกชาย ห้องครัว ห้องของผู้หญิง และห้องรับรองแขก เป็นต้น

ลูกชายคนโตจะเป็นผู้ที่สืบทอดบ้านและมรดกจากบิดา บิดาจะเป็นผู้สืบทอดบ้านจากปู่และต่อไปเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ สมาชิกของคนในรุ่นก่อนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะยังคงอาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้นจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

ครอบครัวใดที่ไม่สามารถมีบุตรชายได้ ถือได้ว่าเป็นเรื่องผิดร้ายแรงเพราะจะทำให้สายตระกูลขาดไป ดังนั้นในยุคราชวงศ์ซี (อาณาจักรโซซอน) ผู้ชายอาจกระฉับที่ภรรยาไม่สามารถคลอดบุตรชายเป็นสาเหตุของการฟ้องหย่าและแต่งงานใหม่ได้ อนึ่ง กรณีที่สามีตาย ภรรยาจะต้องอยู่ภายใต้การปกครองดูแลจากน้องชายสามี หากเธอมีลูกชาย เธอก็จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวไปจนกระทั่งลูกชายโตพอที่จะรับผิดชอบเป็นผู้นำของครอบครัว

ภายหลังที่ญี่ปุ่นผนวกเอาดินแดนเกาหลีเป็นของตน ผู้ปกครองชาวญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายแพ่งขึ้นในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1912 (พ.ศ. 2455) ซึ่งมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและเครือญาติโดยได้กำหนดให้ครอบครัวมีขนาดเล็ก จำกัดลงเฉพาะหัวหน้าครอบครัว คู่สมรส บุตรธิดา และบุตรบุญธรรม รวมทั้งพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงเท่านั้น ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันที่มีไม่ใช่สมาชิกของครอบครัวเดี๋ยวดังกล่าว ก็จะต้องแยกส่วนออกเป็นอีกครอบครัวหนึ่งต่างหาก อย่างไรก็ตาม กฎหมายญี่ปุ่นก็ยังคงไว้มาตราที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดความเป็นผู้นำครอบครัวและการสืบทอดทรัพย์สินสมบัติที่เหมือนกับของเกาหลีดั้งเดิมอยู่ กล่าวคือสืบทอดต่อกันโดยสายผู้ชาย¹²

เมื่อเกาหลีได้รับอิสรภาพและตั้งเป็นประเทศเอกราช กฎหมายครอบครัวก็ยังคงเป็นไปตามกฎหมายของญี่ปุ่นโดยคนทั่วไปยึดถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญทางสังคม และมีโครงสร้างและหน้าที่คล้ายคลึงกับอดีต กล่าวคือ ครอบครัวคือหน่วยทำหน้าที่สืบทอดเชื้อสายจากบรรพบุรุษ ดังนั้น แต่ละตระกูลจะมีสมุดบันทึกสำหรับสายตระกูลของตน หรือที่เรียกว่า “โซกบุ” และเก็บไว้ให้ลูกหลานเพื่อให้รับรู้และบันทึกผู้สืบทอดสายเลือดเดียวกันต่อไป

ปัจจุบัน เนื่องจากเกาหลีใต้ได้พัฒนาเศรษฐกิจเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองและประกอบอาชีพในงานอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม รวมทั้งต้องติดต่อกับคนทั่วโลก ทำให้การยึดถือหลักของขงจื้อและการยอมรับอำนาจของบิดาเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามความจำเป็นของสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น ศาสตราจารย์สอง ชังซิก แห่งมหาวิทยาลัยเกาหลีได้ศึกษาทิศทางของการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างใกล้ชิดและพยายามค้นหาดัชนีเพื่อชี้ให้เห็นถึงระดับของการเปลี่ยนทัศนคติต่อครอบครัว ดังนี้

“ในแง่ของทัศนคติต่อความเคารพเชื่อฟังและกตัญญูของลูกต่อพ่อแม่ นั้น คนในยุคใหม่เชื่อฟังพ่อแม่ลดลง ในขณะที่เดียวกัน คนต่างตระหนักถึงการแสวงหาความสุขสบายของครอบครัวของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ทัศนคติต่อการเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามแก่ชรา ก็มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด” ศาสตราจารย์สองจึงกล่าวสรุปว่า “ปัจจุบัน คนเกาหลีมีทัศนคติเป็นไปตามลักษณะของปัจเจกชนนิยมมากขึ้น” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คนจะคิดถึงตนเองและครอบครัวของตนเองมากกว่าจะคิดถึงพ่อแม่และญาติมิตรนั่นเอง

กล่าวโดยย่อ เกาหลีเป็นสังคมที่ยึดถือผู้ชายเป็นใหญ่และมีการนับสายตระกูลจากฝ่ายชาย (ลูกชายคนโต) เป็นหลัก สายตระกูลจะปรากฏในรูปของชื่อสกุล (การเรียกชื่อคนเกาหลี จะเรียกชื่อสกุลก่อน แล้วตามด้วยชื่อต้น เช่น ปัก จุงฮี คิม เดจุง คิม ยังแจม เป็นต้น) ซึ่งกล่าวกันว่าชื่อสกุลในเกาหลีมีทั้งสิ้น 250-300 สกุลทั่วประเทศ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสายตระกูล (clan) เดียวกันมีอยู่อย่างแน่นแฟ้น โดยในแต่ละชุมชน (หมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ) จะมีคนในตระกูลหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหลัก ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งสมาชิกของแต่ละตระกูลจะกราบไหว้สุสานของบรรพบุรุษทุกปีในวันชูชก จึงก่อให้เกิดความผูกพันต่อกันอย่างแน่นแฟ้น ในขณะที่เดียวกัน แต่ละตระกูลจะเป็นอิสระต่อกัน คนในตระกูลหนึ่งอาจเป็นมิตรหรือเป็นศัตรูกับตระกูลอื่นได้ ดังนั้น รอยแตกร้าวอาจจะเกิดขึ้นระหว่างสกุลได้ หรือเกิดการแบ่งและเล่นพรรคเล่นพวกในสถานที่ทำงานเดียวกันหากมีคนต่างตระกูลอยู่ร่วมกันดังคำกล่าวอ้างของศาสตราจารย์ลี แมนแก๊ป ซึ่งได้อธิบายในหัวข้อก่อนหน้า

อาจมีคำถามถามว่า คนที่มีชื่อสกุลเดียวกัน ทำไมถึงแตกแยกหรือแข่งขันกันอย่างไร เขาเป็นเอาตาย ดังเช่น คนที่มีชื่อสกุลคิม แข่งขันกันในการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีใน

ทศวรรษที่ 1990 ระหว่าง 3 คิม คือ นายคิม เจุง นายคิม ยังแซม และนายคิม จองพิว (สองคนแรกได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีคนละสมัย ส่วนคนหลังสุดได้เป็นนายกรัฐมนตรี) นอกจากนี้ ก็มีคิมช็องคิลนี้เป็นผู้นำของเกาหลีเหนือด้วย คือ นายคิม อิลซุง (อดีตประธานาธิบดี) และนายคิม จองอิล (ลูกชาย และเป็นผู้นำเกาหลีเหนือคนปัจจุบัน) คนที่ชื่อสกุลคิมที่กล่าวถึงนี้ไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้และซ้ำยังเป็นศัตรูต่อกันอย่างเปิดเผย คำตอบก็คือ สกุลคิมเป็นสกุลใหญ่ที่มีสมาชิกมากมายหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มแม้ใช้ชื่อเดียวกัน แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเลย ดังนั้น คนที่มีสกุลคิม จะแนะนำตัวเองว่า “ผมชื่อคิม มาจากเมืองเคียงจู” ในขณะที่อีกคนหนึ่งจะแนะนำว่า “ผมก็ชื่อคิมเช่นเดียวกันแต่มาจากเมืองม็อกโพ” เมืองเคียงจูอยู่ในจังหวัดเคียงฮัง ส่วนเมืองม็อกโพอยู่ในจังหวัดโชลลา ซึ่งอยู่คนละฝั่งของคาบสมุทร ความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือดจึงไม่มี อนึ่ง ในสังคมเกาหลีผู้มีนามสกุลเดียวกันจะแต่งงานกันไม่ได้ ยกเว้นนามสกุลใหญ่ ๆ เช่น คิม ลี ปัก ที่อาจมาจากคนละสายกัน จึงสามารถแต่งงานกันได้

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนในสกุลเดียวกันและภูมิภาคเดียวกันจะมีความแนบแน่นทางสายเลือด และรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น เนื่องจากได้ผ่านการดำรงชีวิตในท้องถิ่นในโรงเรียน วัดหรือศาสนสถานเดียวกัน อีกทั้งมีความผูกพันต่อบรรพบุรุษเดียวกัน ทำให้ทุกคนในกลุ่มผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ต่อมา เมื่อสังคมเกาหลีเปลี่ยนไปอันเป็นผลมาจากการอพยพเข้ามาสู่เขตเมืองมากเพราะนโยบายการพัฒนาที่เน้นให้กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้ประชากรปัจจุบันอาศัยอยู่ในเขตเมืองมีถึงร้อยละ 70 ของประชากรทั้งหมด ความผูกพันระหว่างบุคคลจึงเปลี่ยนไปโดยมีการใช้ปัจจัยอื่นเข้ามาเชื่อมโยง เช่น การเป็นเพื่อนร่วมงานในสถานที่ทำงานเดียวกัน และการเป็นเพื่อนร่วมรุ่นและโรงเรียนเดียวกัน ทำให้ความผูกพันต่อกันขยายวงกว้างออกไป ในขณะที่เดียวกัน ความสัมพันธ์ต่อกันตามสายตระกูลและภูมิภาคก็ยังคงแนบแน่นดังเช่นในอดีต ดังจะเห็นได้จากผลของการเลือกตั้ง และจำนวนผู้เดินทางกลับไปไหว้บรรพบุรุษในวันชุกกในแต่ละปี รวมทั้งแนวโน้มในการรับคนเข้าทำงาน และการให้ความสำคัญสนทนากับเพื่อนร่วมงานที่เคยเป็นศิษย์เก่าจากสถาบันเดียวกัน (alumni) และจากภูมิภาคเดียวกัน

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในสังคมเกาหลีในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็คือ คนที่ไม่รู้จักกันจะไม่ทักกัน และจะไม่ใช้รอยยิ้มในการทักทายกับคนที่ไม่รู้จัก เพราะถือกันว่าหากผู้ใดเปิดรอยยิ้มให้ก่อน จะทำให้ดูเหมือนว่าเป็นคนชอบเปิดตัว ต้องการรู้จักกับคนอื่นเสมือนการหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่งจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นจะสังเกตเห็นว่า ในขณะที่รถเมล์ รถไฟใต้ดิน หรือแม้แต่การให้บริการ เช่นพนักงานขายของ แคชเชียร์ และคนเสิร์ฟอาหารจะไม่ค่อยมีรอยยิ้มเลย แต่คนจะยิ้มให้กันก็เฉพาะกับคนที่รู้จักมักคุ้นกันแล้วเท่านั้น

โดยทั่วไปแล้ว การทำความรู้จักกันและกันจะกระทำแบบทางการ (formal) มีการแลกนามบัตรเพื่อให้รู้ “ตำแหน่งในทางสังคม” (social status) ของกันและกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งหากจะต้องไปทำธุรกิจในประเทศนี้ ต้องเตรียมนามบัตรให้พร้อมโดยจะมอบให้ทันทีเมื่อมีการแนะนำตัว ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับกรณีของประเทศญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม คนเกาหลีจะไม่ค่อยชอบน้อม ละมุนละไมหรือแสดงความกระตือรือร้นที่จะทำความรู้จักคนอื่น ดังเช่นคนญี่ปุ่นหรือคนจีน จึงคิดว่าแข็งกระด้างหรือไม่ค่อยสนใจที่จะทำความรู้จักคนอื่นเท่าไร โดยมักจะทำหน้าที่ตาเฉย ๆ บางครั้งดูเย็นชาด้วยซ้ำ

ก. โครงสร้างทางสังคม แม้คนเกาหลีจะเชื่อว่า พวกเขาเป็นเอกพันธุ์หรือเป็นกลุ่มคนที่มาจากสายพันธุ์เดียว ไม่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ (ยกเว้นมีชาวจีนราว 30,000 คนที่อพยพเข้ามาอาศัยในกรุงโซลเมื่อครั้งอาณาจักรโชซอน) แต่โครงสร้างของสังคมมีลักษณะดังนี้

(1) ชนชั้น ก่อนที่จะถูกญี่ปุ่นเข้ายึดครองในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 สังคมเกาหลีแบ่งคนออกเป็น 4 ชนชั้น คือ ชนชั้นสูง เรียกว่า “ยางบัน” คนในชั้นนี้ประกอบไปด้วยข้าราชการระดับสูงทั้งที่เป็นทหารและพลเรือน ขุนนาง และผู้คงแก่เรียนหรือปราชญ์ที่มีชื่อเสียง บ้านของชนชั้นสูงจะเรียกว่า “บ้านใหญ่” ส่วนลูกหลานก็จะได้รับยศฐาบรรดาศักดิ์ตั้งแต่เกิดทีเดียว ชนชั้นสูงจะมีเกียรติยศสูงในสังคม มีสิทธิพิเศษมากมายและได้รับการคุ้มครองอย่างหนาแน่นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ชนชั้นกลางได้แก่ คนที่ดำรงตำแหน่งราชการในระดับกลางและต่ำ แต่จะมีตำแหน่งทางสังคมและการศึกษาสูงกว่าสามัญชน สมาชิกของชนกลุ่มนี้อาจถือได้ว่าเป็นชนชั้นกลางหรือที่เรียกว่า “ชนจีน”

สามัญชนหรือชนชั้นที่สามเป็นกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพทางธุรกิจและการค้า
ชวานาและช่างฝีมือ คนเกาหลีเรียกสามัญชนนี้ว่า “แซงมิน”

ชนชั้นที่สี่ หรือคนชั้นต่ำ ได้แก่ คนที่ประกอบอาชีพเฉพาะอย่าง เช่น ล่าสัตว์
ทาส นักเดินร่ำ นักแสดง และพระ เป็นต้น มีชื่อเรียกชนชั้นต่ำว่า “ซุนมิน”

คนชั้นสูงจะเรียกคนที่อยู่ในชนชั้นที่ต่ำกว่าว่า “แซงนอม” หรือไพร่ และจะถูก
ถูกเหยียดหยามคนชั้นต่ำ อนึ่ง คนในแต่ละชนชั้นจะมีการแบ่งแยกและข้อห้ามทั้งในด้านการ
แต่งกาย ที่อยู่อาศัย ภาษา และที่สำคัญที่สุดก็คือห้ามแต่งงานระหว่างกัน และห้ามทำพิธีศพ
ร่วมกัน

หากมีการประพาศพิศอกเหล่านี้จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เช่น ห้ามชนชั้นต่ำ
สร้างบ้านที่มุงด้วยหลังคากระเบื้อง ห้ามสามัญชนสร้างประตูหน้าบ้านสูงเกินไป ห้ามใช้หิน
เป็นบันไดเหยียบขึ้นบนบ้าน ส่วนในแง่ของการแต่งกายนั้น ยางบันสามารถสวมเสื้อผ้าสีเขียว
อ่อนได้ แต่ห้ามชนชั้นที่ต่ำกว่าสวมเสื้อผ้าที่มีสีสันหลากหลาย

ระบบชนชั้นถูกยกเลิกเมื่อราวปี ค.ศ. 1894 หรือระหว่างช่วงสงครามญี่ปุ่นกับ
จีน ทั้งนี้เป็นเพราะเกาหลีได้ปฏิรูประบบสังคมเพื่อให้หลุดพ้นจากการครอบงำจากจีน อย่างไรก็ตาม
เนื่องจากวัฒนธรรมในเรื่องชนชั้นได้มีการยึดถือติดต่อกันมานานหลายศตวรรษ จึงฝัง
แน่นอยู่ในจิตใจของคน ซึ่งมีการแสดงออกในแง่ของภาษา และการประพาศปฏิบัติต่อกัน
ต่อมาเมื่อสงครามเกาหลีเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1950 ระบบชนชั้นก็ถูกทำลายลงอีกระดับหนึ่ง ทำ
ให้สังคมเกาหลีกลายเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคยิ่งขึ้น แต่เมื่อประเทศได้รับความสำเร็จใน
การพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบัน ความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ปรากฏอย่างเด่นชัดขึ้น จึงมีการ
เรียกผู้ที่มีฐานะดีและมีตำแหน่งสูงทางสังคมว่า “ยางบัน” อีกครั้งหนึ่ง

(2) ตระกูล เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในสกุลหรือมีนามสกุลเดียวกัน ชนชั้นสูงที่มีฐานะดี
และมีเกียรติยศสูงจะมีการตั้งสมาคมเครือญาติหรือที่เรียกว่า “ซองเฮ” เพื่อทำหน้าที่ในการจัด
งานพิธีไหว้บรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี และยกย่องบรรพบุรุษผู้ที่มีชื่อเสียง ตลอดจนเพื่อให้
คนในสกุลเดียวกันในรุ่นหลังได้รู้จักและรวมตัวเป็นกลุ่มสายเลือดเดียวกัน ดังนั้นสมาชิกของ
สมาคมจะประกอบไปด้วยคนจากหลาย ๆ ชั้นอายุที่สืบสายเลือดจากฝ่ายผู้ชายหรือพ่อ

ส่วนชนชั้นกลางและสามัญชนทั่วไปจะมีการนับญาติที่มาจากสายสกุล เดียวกันราว 4 ชั้นอายุเพื่อร่วมกันในงานพิธีไหว้บรรพบุรุษ แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่า คนสมัยใหม่ได้ลดการนับถือญาติลงเหลือเพียงการกราบไหว้พ่อแม่และปู่ย่าที่พวกเขา มีความสัมพันธ์และเคารพต่อกันโดยตรงเท่านั้น นอกจากนี้คนที่มีการศึกษาสูง และชนชั้นต่ำ มักจะไม่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมของเฮเลย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน การรวมกลุ่มตามสายตระกูลและการนับถือบรรพบุรุษของคนเกาหลียังเป็นประเพณีที่คนยึดถือและปฏิบัติตามลัทธิธรรมเนียมขงจื้ออยู่อย่างแน่นแฟ้น แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมอุตสาหกรรมใหม่แล้วก็ตาม นอกจากนี้ รัฐบาลและนักวิชาการต่างให้ความสนใจเกี่ยวกับประเพณีที่ขงจื้อได้สั่งสอนไว้ ดังนั้นการรวมตัวตามสายตระกูลของคนเกาหลีจะยังคงเป็นกลุ่มสังคมที่มีความสำคัญต่อไปอีกนานแสนนาน

(3) กลุ่มบ้านเกิดหรือพื้นเพเดิม ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า คนที่มาจากถิ่นบ้านเกิด เดียวกันมักมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เพราะพื้นเพเดิมหรือบ้านเกิดเป็นแหล่งรวมของญาติ พี่น้องที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน เช่น บางหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอหนึ่ง ๆ จะมีคนที่มีชื่อ (ชื่อแซ่หรือชื่อสกุล) เดียวกันทั้งหมด ต่อมาเมื่อมีการอพยพย้ายไปอยู่ต่างถิ่นด้วยเหตุผลทางด้านอาชีพ หรือการแต่งงาน การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ณ ถิ่นใหม่ก็เกิดขึ้น ดังตัวอย่างเช่น ในกรุงโซล จะมีป้ายโฆษณาสมาคมของคนที่มีชื่อแซ่และถิ่นที่อยู่เดิมปรากฏอยู่ทั่วไป อนึ่ง เมื่อมีญาติมาเยี่ยมบ้าน ก็จะแนะนำตัวให้ลูกหลานรู้จักว่า “ป้าจากเมืองอินซอน หรือลุงจากเมืองชวอน หรือลุงจากเมืองอันจู” เป็นต้น

การแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มตามถิ่นบ้านเกิดก่อให้เกิดผลดีคือ ทำให้คนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีความร่วมมือกันในทุกด้าน ในขณะที่เดียวกัน ก็จะเกิดผลเสีย เช่น ก่อให้เกิดการแตกแยกในสังคมขึ้น มีการชิงดีชิงเด่นระหว่างกลุ่มคนที่มีพื้นเพต่างกัน และมีการประหัตประหารอย่างเอาเป็นเอาตายระหว่างกลุ่ม ดังตัวอย่างสำคัญที่การแตกแยกเกิดขึ้นในระดับประเทศ คือ การแบ่งแยกและชิงดีชิงเด่นระหว่างคนจาก 2 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคตะวันตก ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดโชลลาเหนือและจังหวัดโชลลาใต้ โดยมีเมืองกวางจูเป็นเมืองใหญ่ กับภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดเคียงซังเหนือและจังหวัดเคียงซังใต้ โดยมีเมืองใหญ่ เช่น เตกู อุลซาน คุมิ เมซานและปูซานตั้งอยู่

คนในภาคตะวันออกจะถือตนว่าเป็นผู้เก่งกล้า มีความรู้สูง และมีความสามารถที่จะนำชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้นำประเทศคนสำคัญ ๆ เช่น ประธานาธิบดี ปัก จุงฮี ประธานาธิบดีโรห์ เตว ประธานาธิบดีชุน ดูฮวาน นักการเมืองและนักธุรกิจตลอดจน นักปราชญ์ชั้นนำจะเป็นคนที่มาจากจังหวัดเคียงซังเหนือ จังหวัดเคียงซังใต้ และนครปูซานแทบทั้งสิ้น ในขณะที่เดียวกัน คนจากภาคตะวันออกก็จะถูกคนที่มาจากภาคตะวันตกว่าต่ำต้อยกว่า และต้อยกว่า การกระทำดังนี้ก่อให้เกิดความเคียดแค้นกับคนจากภาคตะวันตกมาก

ผู้เขียนเคยรู้จักคนที่มาจากภาคตะวันตก ทันทีที่เรารู้จักกันที่กรุงโซล เขาก็รีบบอกกับผู้เขียนว่าเขามาจากภาคตะวันตกใกล้กับเมืองกวางจู และกล่าวว่า “คุณรู้เกี่ยวกับความแตกแยกภายในประเทศของเราบ้างไหม” ผู้เขียนรีบตอบว่า “รู้ครับ เพราะผมเคยศึกษาเรื่องนี้มาบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่เมืองกวางจูในปี ค.ศ. 1980” นอกจากนี้ ความแตกแยกยังได้ปรากฏขึ้นในวงกว้าง เช่น แม้ว่าคนเกาหลีจะอพยพมาอยู่เมืองใหญ่หรือออกไปทำงานร่วมกันในต่างประเทศ เราอาจจะพบว่าพวกเขาดูเหมือนว่าจะทำงานร่วมมือกันดี ดังที่ชาวเกาหลีผู้หนึ่งกล่าวว่า “ในหน้าที่การงาน คนทั้งสองภูมิภาคจะทำงานร่วมกันตามปกติ แต่นอกเวลาทำงานแล้ว การจับกลุ่มเป็นเพื่อนสนิทมักจะกันไปตามพื้นเพหรือภูมิภาคของแต่ละคน”

(3) กลุ่มอายุ คนเกาหลีจะแบ่งแยกคนตามตำแหน่งและอายุอย่างเคร่งครัด ผู้น้อยจะเคารพผู้ใหญ่และผู้ที่มีอายุน้อยจะให้ความเคารพยำเกรงผู้ที่มีวุฒิสูงกว่า ดังนั้นคนที่จะเป็นเพื่อนสนิทกันได้มักจะเป็นผู้ที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน และยังเป็นเพื่อนนักเรียนหรือเป็นทหารรุ่นเดียวกันแล้ว ความสนิทสนมย่อมมีมากขึ้น

ในชนบท เราจะไม่ค่อยพบเห็นคนต่างรุ่นนั่งดื่มสุราล้อมวงกัน ตามปกติ กลุ่มนักดื่มจะเป็นคนอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ซึ่งจะหยอกล้อและสนุกสนานกันอย่างเป็นกันเอง ส่วนในเมืองนั้น คนจะยึดถือตามตำแหน่งหากต้องร่วมดื่มสุรากัน คนที่มีตำแหน่งต่ำกว่าและอายุน้อยกว่าจะแสดงอากัปกิริยาสำรวมต่อผู้อื่นที่นั่งอยู่รอบ ๆ วง

นอกจากการรวมกลุ่มจะยึดหลักดังกล่าวข้างต้นแล้ว คนเกาหลียังมีการรวมกลุ่มตามอาชีพเป็นสหกรณ์ หรือสมาคม หรือองค์กรในสาขาอาชีพนั้น ๆ การรวมกลุ่มในลักษณะนี้เองที่ยังผลให้เกาหลีมีพลังในการต่อรองกับคู่ค้าจากต่างประเทศสูง โดยรัฐบาล

สนับสนุนเพราะการรวมกลุ่มตามสาขาอาชีพเป็นกลุ่มทฤษฎีที่ใช้อาชีพและผลประโยชน์ เป็นลูกโซ่ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มรวมตัวกันสร้างประโยชน์ให้กับสหกรณ์หรือสมาคมของตน การสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นไปอย่างจริงจัง โดยเน้นว่าหากกลุ่มใดที่มีความเข้มแข็ง รัฐบาลก็จะให้สิทธิพิเศษ เงินกองทุนและบุคลากรเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลมากมาย ด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นว่า ในการค้าขายกับเกาหลีนั้น การเจรจาต่อรองทั้งในด้านปริมาณการซื้อและราคานั้น จะต้องผ่านสหกรณ์หรือสมาคมการค้าแทบทั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น หากไทยจะขายผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ก็จะต้องเจรจากับสมาคมผู้เลี้ยงสัตว์และสมาคมผู้ผลิตแอลกอฮอล์ เป็นต้น

สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และรักษาผลประโยชน์ของสมาคมของตนอย่างเคร่งครัด มิฉะนั้น จะถูกลงโทษ ซึ่งนั่นหมายถึงการทำลายตัวเอง ดังนั้น การฝ่าฝืนกฎระเบียบของกลุ่มจึงเกิดขึ้นน้อย

(4) กลุ่มเพื่อนร่วมสถาบัน ขอย้ำอีกครั้งในหัวข้อนี้ว่า กลุ่มเพื่อนที่เคยเรียนร่วมสถาบันเดียวกัน (alumni) มีความสำคัญยิ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันเป็นกลุ่มทางสังคมข้ามภูมิภาคและสายตระกูล รวมทั้งข้ามอายุและชนชั้น คนเกาหลีจะมีความผูกพันกับสถาบันการศึกษาที่ตนเคยเรียนมาก่อนในทุกระดับ จากชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและมหาวิทยาลัย จึงมีการทำทำเนียบนักเรียนเก่าเพื่อแจกจ่ายให้แก่สมาชิกได้สืบสาวหาเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกันที่เคยมีความผูกพันติดต่อกันนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถาบันที่เดียว ยิ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง เช่น Seoul National University (อันดับที่หนึ่งของประเทศ) Yonsei University (อันดับที่สอง) Korea University (อันดับที่สาม) ผู้จบการศึกษาจากสถาบันทั้งสามแห่งนี้เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนหัวกะทิชั้นนำของประเทศและต่างดำรงตำแหน่งสูงในวงการราชการ การเมืองและธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งถือกันว่าได้รับความสำเร็จในชีวิตระดับสูงยิ่ง จึงยังผลให้บัณฑิตรุ่นหลังต่างได้รับผลพวงจากการรวมตัวกันให้เกิดความเป็นกลุ่มก้อนเช่นเดียวกัน ส่วนศิษย์เก่าในระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษาที่มีทำเนียบรุ่นด้วย

ดังนั้น คนเกาหลีจึงพยายามผลักดันให้ลูกได้เข้าเรียนในโรงเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีชื่อเสียง ชั้นมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นที่ยอมรับยกย่องในสังคม ด้วยการกระตุ้นให้ขยันเล่าเรียนเพื่อสอบเข้าเรียนในสถาบันเหล่านี้ ทั้งนี้เพราะเชื่อกัน

ว่าสถาบันและเพื่อนร่วมรุ่นจะมีผลต่อชีวิตในอนาคต การแข่งขันในด้านการเรียนจึงมีอย่างเข้มข้น อนึ่ง การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนก็เป็นเช่นเดียวกัน เพราะหากโรงเรียนใดมีลูกศิษย์สามารถสอบเข้าสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงได้จำนวนมาก จะทำให้โรงเรียนนั้นเป็นที่สนใจของผู้ปกครองส่งลูกหลานเข้าไปเรียน ครูอาจารย์ก็ได้รับการยกย่องจากผู้ปกครองด้วย โรงเรียนจึงเข้มงวดในเรื่องการเรียนการสอน อย่งไรก็ตาม ผลข้างเคียงก็เกิดขึ้น กล่าวคือนักเรียนที่เรียนตามกลุ่มเพื่อนไม่ทัน อาจทำร้ายตนเองหรือไม่ก็ฆ่าตัวตาย ส่วนผู้ปกครองมักจะนำของขวัญที่มีค่าไปมอบให้แก่ครูอาจารย์เพื่อให้ดูแลลูกของตนอย่างใกล้ชิด ทำให้ครูอาจารย์บางคนเห็นประโยชน์ส่วนตัวเรียกร้องของกำนัลที่มีค่าจำนวนมากจากผู้ปกครอง ซึ่งมีการลงโทษหลายรายหากได้รับการร้องเรียน ผลเสียอีกประการหนึ่งก็คือ เกิดมีโรงเรียนกวดวิชาขึ้นทั่วไป ทำให้ผู้ปกครองเสียเงินทองจำนวนมากในการส่งเสียลูกให้เรียนพิเศษนอกเวลาเรียนปกติ

กล่าวโดยสรุป คนเกาหลีทุกคนจะตระหนักถึงตำแหน่งทางสังคมว่าตัวเองอยู่ ณ จุดใดของสังคม เช่น กลุ่มชนชั้น กลุ่มตระกูล กลุ่มบ้านเกิดหรือภูมิภาค กลุ่มอายุ กลุ่มเพื่อนร่วมสถาบัน ตลอดจนกลุ่มอาชีพและกลุ่มทางศาสนา เป็นอาทิ ความสัมพันธ์ของคนจึงผสมต่อกันเป็นตาข่ายของความสัมพันธ์ทางสังคม (social network) จึงก่อให้เกิดการปิดกั้น “คนนอกสังคม” ที่แทรกเข้าไปมีตำแหน่งทางโครงสร้างสังคมของเกาหลีได้ ดังที่ ดร.จินแมนชูแห่งมหาวิทยาลัยเกาหลีกล่าวกับผู้เขียนว่า “In Korea, there is no social space or position for foreigners.” (ในเกาหลีจะไม่มีช่องว่างหรือตำแหน่งทางสังคมใดให้กับคนนอกหรือชาวต่างชาติเลย) จากเงื่อนไขทางสังคมนี้เอง ยังผลคนเกาหลีเหนือที่อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในเกาหลีใต้ในช่วงสงครามเกาหลีนับล้านคน ไม่สามารถผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมเกาหลีใต้ได้ มีหน้าซำยังถูกรังเกียจเหยียดหยามอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ คนจากเกาหลีเหนือบางส่วนจึงมักอพยพไปอาศัยอยู่ในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 ส่วนชาวต่างประเทศจะอยู่โดยแยกออกจากกลุ่ม/ชุมชน แม้จะอาศัยอยู่ในเกาหลีนานเพียงใดก็ตาม จากเหตุผลข้อนี้เองที่พ่อแม่ชาวเกาหลีจึงห้ามลูกหลานแต่งงานกับชาวต่างชาติ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะหากแต่งงานกับ

ชาวต่างชาติแล้ว คู่สมรสและลูกจะถูกกีดกันมิให้มีตำแหน่งทางสังคม อันจะส่งผลให้การดำรงชีวิตในสังคมเกาหลีเป็นไปได้ด้วยความลำบากยากยิ่ง

ง. นานาทศนะเกี่ยวกับสังคมเกาหลี เมื่อเราได้เข้าใจถึงโครงสร้างสังคมเกาหลีโดยภาพรวมแล้ว จึงน่าจะมองลึกลงไปถึงทัศนคติของคนแต่ละกลุ่มแต่ละภูมิภาคที่มีต่อกันด้วย ในที่นี้จะขอนำผลการศึกษานักจิตวิทยาอธิบายดังนี้

ศาสตราจารย์เคียงฮวาน มิน (ในหนังสือภาษาอังกฤษบางเล่ม จะเรียกชื่อคนเกาหลีเสมือนกับการเรียกชื่อของคนตะวันตก โดยเรียกชื่อต้น ตามด้วยชื่อสกุล ในขณะที่หนังสือในภาษาเกาหลีและภาษาอื่นบางเล่มจะเรียกตามแบบฉบับของเกาหลี คือ เรียกชื่อสกุลก่อน ตามด้วยชื่อต้น) และศาสตราจารย์โฮชุก คิม นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเกาหลีได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ในเรื่องข้อขัดแย้งระหว่างภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างภาคตะวันตกหรือจังหวัดโชลลาเหนือและจังหวัดโชลลาใต้ ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่า โฮนา (Honam area) กับภาคตะวันออกหรือจังหวัดเคียงซังเหนือและจังหวัดเคียงซังใต้ ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่า เยียงนา (Yeoungnam area) ผลของการวิเคราะห์ของอาจารย์ทั้งสองนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจถึงสาเหตุพื้นฐานของข้อขัดแย้งระหว่างคนจากสองภูมิภาคนี้เป็นอย่างดี

ข้อขัดแย้งนี้ต้องย้อนกลับไปดูข้อมูลที่เป็นพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ในยุคสามอาณาจักรที่อาณาจักรซิลลาครอบครองบริเวณเยียงนา ส่วนบริเวณโฮนานั้นเป็นของอาณาจักรเพ็กเจ ในขณะที่อาณาจักรโคกูริวมีพื้นที่ครอบคลุมเกาหลีเหนือปัจจุบัน อาณาจักรทั้งสามต่างต้องการเป็นใหญ่เหนือดินแดนบนคาบสมุทรทั้งหมด จึงมีการแย่งชิงความเป็นใหญ่ด้วยการทำสงครามระหว่างกันเสมอมา จนในที่สุดอาณาจักรซิลลาได้ร่วมมือกับกองทัพถังของจีนทำสงครามกับอาณาจักรเพ็กเจและโคกูริวจนได้รับความสำเร็จ สามารถรวบรวมบริเวณคาบสมุทรทั้งหมดเป็นสหพันธรัฐรวมซิลลา แต่ก็ได้สร้างความโกรธแค้นให้กับประชาชนของอาณาจักรที่พ่ายแพ้และกล่าวหาว่าอาณาจักรซิลลาได้ยึดมือชนต่างชาติมาทำลายล้างคนเผ่าเดียวกัน ความจำฝังใจจึงมีมาตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานจนกระทั่งทุกวันนี้ อนึ่ง ภายหลังจากที่ได้ก่อตั้งประเทศในปี ค.ศ. 1948 ผู้นำทางการเมืองและนักธุรกิจอุตสาหกรรมชั้นนำต่างมีพื้นเพและสร้างอุตสาหกรรมในเขตเคียงนาแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำทางการเมืองเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมในบริเวณเคียงนา จึงได้ลงทุนปรับปรุงสาธารณูปโภคและการ

คมนาคมขนส่งไปยังบริเวณนี้ และทิ้งให้บริเวณโสนาล้าหลัง ไร้ความเจริญและเป็นแถบเกษตรกรรม เหตุการณ์ดังนี้ทำให้ประชากรและนักการเมืองจากบริเวณโสนาไม่พอใจจึงใช้กฎหมายนิยามเป็นประเด็นในการหาเสียงโจมตีนักการเมืองจากบริเวณเคียงนำว่ามีอคติต่อการพัฒนาประเทศตลอดช่วงทศวรรษที่ 1960-1990 อันเป็นการตอกย้ำถึงความแตกแยกระหว่างสองภูมิภาคให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประการสุดท้าย กรณีที่กองทัพที่นำโดยนายพลชุน คูฮวานนำทหารเข้าไปกวาดล้าง “ศัตรูของประเทศ” ที่เมืองกวางจู จังหวัดโชลลาใต้ในปี ค.ศ. 1980 โดยกล่าวหาว่านายคิม เดจุงและพวกยุยงนักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย จะทำการแยกบริเวณโสนาออกเป็นประเทศอิสระ ทำให้เกิดการนองเลือดมีผู้เสียชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก ชาวโสนาจึงจำฝังใจกับเหตุการณ์ร้ายนั้นจนตราบเท่าทุกวันนี้¹³

ผู้นำประเทศ เช่น นายปัก จุงฮี นายชุน คูฮวาน นายโรห์ เดวู และนายคิม ยังแฉม ล้วนเป็นคนที่มาจากเยียงนาทั้งสิ้น จนกระทั่งนายคิม เดจุง ผู้ซึ่งมาจากบริเวณโสนา ได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีเมื่อปี ค.ศ. 1997 โดยได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนจากชาวโสนาอย่างท่วมท้น ทำให้ชาวโสนาแซ่ซ้องกับชัยชนะอย่างออกนอกหน้าภายหลังที่รู้ผลของการเลือกตั้ง เพราะเขาเป็นผู้นำประเทศที่มาจากบริเวณโสนาเป็นคนแรก

มีนักวิชาการอีกหลายคนได้สำรวจความคิดเห็นของคนจากกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับทัศนคติของพวกเขาที่มีต่อคนของแต่ละภูมิภาคหรือถิ่นที่อยู่ของแต่ละจังหวัด ผลของการสำรวจมีดังนี้ คุณลักษณะของคนเมืองหลวงหรือกรุงโซลนั้นจะเป็นคนขี้เหนียว (stingy) ฉลาด สุขุม (shrewd) มีเลศนัย ขี้โกง (sly) และเป็นคนเข้าสังคมได้ดี (sociable) คนจากจังหวัดชุงชองเป็นคนพุดง่าย ปวกเปียก (meek) สุภาพ (polite) และอนุรักษ์นิยม (conservative) คนจากจังหวัดเคียงซัง (หรือเคียงนำ) เป็นคนตรงไปตรงมา ชอบข่มขู่หรือชอบตบตาคคนอื่น (bluff) ในขณะที่คนมาจากจังหวัดโชลลา (หรือโสนา) เป็นคนขี้โกง มีเลศนัย (sly) คนเกาหลีเหนือเป็นคนดุดัน (tough) ส่วนคนเกาหลีใต้เป็นคนอ่อนปวกเปียก (meek)

อนึ่ง มีรายงานการศึกษาอีกเรื่องหนึ่งชี้ว่า คนกรุงโซลมีลักษณะเป็นคนที่เข้าสังคมง่าย (sociable) เห็นแก่ตัว (selfish) และขี้เหนียว (stingy) คนจังหวัดชุงชองเป็นคนคอบง่าย เป็นมิตร (friendly) สุขุมเยือกเย็น ไม่โอ้อวด (humble) และอนุรักษ์นิยม (conservative) และไร้เล่ห์เหลี่ยม (naive) คนจังหวัดโชลลาเป็นคนกระปรี้กระเปร่า (vital) ฉลาด (smart) แต่

เชื่อถือได้ยาก (untrustworthy) และฉลาดแกมโกง (cunning) ส่วนคนจังหวัดเคียงข้างเป็นคนชอบอะอะตึงตึง (noisy) ตื้อตึง คับทู่รัง (obstinate) และสัตย์ซื่อ (faithful)¹³

กล่าวโดยสรุป คนโยนนำหรือจังหวัดโศลลาซึ่งมีจำนวนประชากรไม่มากนักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนไม่ฉลาด เชื่อถือได้น้อย และมีเล่ห์เหลี่ยมมาก ในขณะที่คนจากเคียงนำเป็นคนฉลาด เชื่อถือได้และเก่งกว่า

จ. บุคลิกภาพ นักจิตวิทยาที่วิเคราะห์คุณลักษณะในแง่ปัจเจกชนนิยมจะอธิบายว่า คนเกาหลีส่วนใหญ่จะยึดแนวทางการดำเนินชีวิตตามลัทธิขงจื้อที่เน้นรูปแบบที่มองเห็นได้ (รูปแบบภายนอก) โดยทำตัวเป็นคนสุภาพ ยึดรูปลักษณ์ที่เป็นทางการ (formality) และชอบรักษาหน้าให้ดูดีเสมอ (face-saving) ผู้ชายจะมีบุคลิกโดดเด่นมีอำนาจเหนือ (dominant) ในขณะที่ผู้หญิงมักจะยอมตาม (submissive) และอดทนอดกลั้น (endurable)

ในกาลต่อมาเมื่อเกาหลีติดต่อกับชาวต่างชาติมากขึ้น เช่น ร่วมรบกับทหารจากต่างประเทศในสงครามเกาหลี การออกไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ อีกทั้งวัฒนธรรมของชาติตะวันตกหลังไหลเข้าไปในช่วงหลังของศตวรรษที่ 20 ทำให้วิถีปฏิบัติตามลัทธิขงจื้อลดความสำคัญลงไปมาก คนเกาหลีได้เปลี่ยนมายอมรับความเป็นตัวของตัวเอง ชอบความเป็นอิสระ เชื่อมั่นในตนเอง และชอบเอาชนะ หรือต้องการเป็นหนึ่งเหนือคนอื่นและเหนือคนทั้งโลก ทำให้คนเกาหลีเป็นชนชาติที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมาก บางครั้งสูงจนเกินไป เป็นคนคิดการใหญ่ มีความมุ่งมั่น ทำงานหนัก และอดทนเพื่อให้ได้รับผลสัมฤทธิ์ในระดับสูง ในขณะเดียวกัน บุคลิกภาพแบบนี้ก่อให้เกิดการแสดงออกในรูปของความดื้อรั้น เอาแต่ใจตนเอง ใจร้อน และเอาแต่ใจได้โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของคนอื่น¹⁴

ข้อสังเกตของบุคลิกภาพของคนเกาหลีที่แสดงออกในชีวิตประจำวันในสังคมเกาหลีปัจจุบัน มีดังนี้

- การโทรศัพท์ กรณีที่มีคนกำลังโทรศัพท์อยู่และมีคนรอคิวตามตู้โทรศัพท์สาธารณะ หากคนที่กำลังพูดหยุดหรือหยุดเพิ่ม จะถูกคนอื่นรอกันดูจับไล่ให้ออกไป หรือไม่ก็แสดงอาการไม่พอใจอย่างออกนอกหน้า

- การขับรถ หากขับช้าหรือขับผิดเลน รถคันหลังจะกดแตรหรือตะโกนด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย

- ในร้านอาหาร หากรับประทานอาหารซ้ำหรือนาน คนเสิร์ฟจะกระแทกประตูห้องหรือวางจานอาหารเสียงดัง โครมคราม ส่วนลูกค้าที่กำลังรอคิวจะจ้องหน้าเสมือนไล่ออกจากร้านไป ยกเว้นในภัตตาคารขนาดใหญ่ที่จัดแบ่งห้องส่วนตัวและมีบริการรับใช้

- รถแท็กซี่ แม้จะโบกแท็กซี่ก่อน คนอื่นที่รอจะรีบแย่งขึ้นรถก่อน หรือต้องนั่งร่วมกับผู้โดยสารอื่นในคันเดียวกัน แต่ต้องจ่ายค่าโดยสารในอัตราที่นั่งคนเดียว (มีกฎหมายห้ามการรับผู้โดยสารหลายคน แต่ในชีวิตจริงมีการรับผู้โดยสารเพิ่มเสมอ)

- การรับประทานอาหาร คนเกาหลีจะใช้เวลารับประทานอาหารเพียง 5 นาที และจะรีบลุกไปทำธุระ ซึ่งจะเป็นเช่นเดียวกับการทำงานหรือตัดสินใจทำอะไร มักจะรีบร้อน มีนักการทูตเกาหลีประจำเมืองไทยคนหนึ่งกล่าวกับผู้เขียนว่า คนเกาหลีมีทัศนคติ “เร็ว เร็วอีซึ่ม”

ตัวอย่างที่กล่าวถึงนี้ดูเป็นกริยาอาการที่หยาบ ไม่สุภาพ ไม่เกรงใจ และเอาแต่ใจตนเอง แต่คนเกาหลีจะมองพฤติกรรมเหล่านี้ด้วยความรู้สึกที่เข้าใจพวกเขาดี ยอมรับ และถือเป็นเรื่องธรรมดาที่คนเขาปฏิบัติกันในชีวิตประจำวันของพวกเขา

อย่างไรก็ตาม ข้อดีของการใจร้อนหรือทำอะไรอย่างรวดเร็วนี้มีมาก และคนทั่วโลกก็ทิ้งในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยี และกระบวนการไต่สวนผู้กระทำผิด ดังเช่นกรณีของการไต่สวนความผิดที่อดีตประธานาธิบดีโรห์ เตวูรับเงินจากพ่อค้ายักธุรกิจเป็นจำนวนมากในช่วงที่เขาดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำประเทศ อัยการใช้เวลาเพียง 8 วันก็รู้ผล หรือในกรณีไต่สวนอดีตรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ก็ใช้เวลาเพียง 5-7 วันเท่านั้น อนึ่ง การตัดสินใจในงานทุกระดับก็เป็นไปอย่างรวดเร็ว และเมื่อตัดสินใจทำแล้วก็รีบทำงานด้วยความริบเร่งให้สำเร็จเสร็จสิ้นตามเป้าหมาย หรือให้ได้ผลลัพธ์เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ คนในสังคมเกาหลีจะยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สมควรกระทำตามในทางตรงกันข้าม คนเกาหลีจะดูถูกคนที่คิดที่ทำอะไรช้าๆว่าเป็นคนโง่เง่า ขี้เกียจ งุ่มง่าม ไม่ทันการณ์ ฯลฯ

ความส่งท้าย

บทนี้กล่าวถึงมุมมองของคนเกาหลีที่มีต่ออุปนิสัยประจำชาติหรือบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของคนเกาหลีเอง โดยผู้เขียนใช้ข้อมูลจากผลงานวิจัยและข้อเขียนของนักวิชาการ เอกสาร

ขององค์กรของรัฐบาล หนังสือพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการสังเกตและการสอบถาม
คนเกาหลี จากนั้น ได้นำมาสังเคราะห์และนำเสนอด้วยรายละเอียดที่กล่าวแล้วตอนต้น

อุปนิสัยของคนเกาหลีนั้นเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับประวัติศาสตร์ของชนชาตินี้ที่มี
มาช้านานแล้ว บริบทของสังคมเกาหลีมีส่วนก่อรูปลักษณะเด่นเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลัทธิขงจื้อ
อย่างใกล้ชิด ยังผลให้โครงสร้างบุคลิกขั้นพื้นฐานให้คนเกาหลีเป็นคนใฝ่รู้ รักการศึกษาเล่าเรียน
ขยันขันแข็งในการทำงาน อดทน และยึดถือผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคมและครอบครัว กตัญญู
และให้ความเคารพนับถือบิดามารดาและบรรพบุรุษ แต่เนื่องจากประเทศนี้ตั้งอยู่ท่ามกลาง
ชาติมหาอำนาจและถูกรุกรานและยึดครองจากจีนและญี่ปุ่นหลายครั้งหลายครา รวมทั้งเกิด
สงครามกลางเมืองล้างผลาญระหว่างชนชาติที่เป็นญาติพี่น้องเผ่าพันธุ์เดียวกัน ทำให้คนเกาหลี
มีลักษณะคือร้อน ใจร้อน และเป็นนักสู้ที่ต้องการเอาชนะทั้งที่เป็นเหตุเป็นผลและไม่เป็นเหตุ
เป็นผล

ต่อมา เมื่อรัฐบาลสร้างแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกขึ้นในตอนต้นของทศวรรษที่
1960 และเปิดโอกาสให้มีการเลื่อนขั้นทางสังคมขึ้นโดยรัฐนำและสนับสนุนทุกทาง ทำให้คน
เกาหลีเปลี่ยนไปเป็นคนทำงานหนักหามรุ่งหามค่ำ รักที่จะเป็นผู้ประกอบการ สนใจใฝ่รู้และ
นำวิทยาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในงานและในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเป็น
นักประดิษฐ์คิดค้นสินค้าใหม่ ๆ ออกจำหน่าย ทำให้ประเทศเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วภายใน
ช่วงเวลา 40 ปี

อย่างไรก็ตาม ความใจเร็วด่วนได้ ประกอบกับการมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงเกิน
ขอบเขตและมีการคอร์รัปชันกันดาษดื่นนั้น ยังผลให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปลายปี
ค.ศ. 1997 ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทอื่นแล้ว แต่เนื่องจากเป็นชนชาติที่ชอบเอาชนะความยากลำบาก
มูทะลุและไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งใดง่าย ๆ จึงสามารถฟื้นฝ่าแก้ไขวิกฤตไปได้โดยใช้เวลาเพียงหนึ่ง
ปีครึ่ง (18 เดือน) ในขณะที่ประเทศอังกฤษต้องใช้เวลาถึง 15 ปี ในการฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจที่
ตกต่ำให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพปกติ ดังคำกล่าวของประธานาธิบดีคิม เจุงในเดือนพฤศจิกายน
ค.ศ. 1999 ว่า “เกาหลีได้สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว” แม้ว่าคำ
ประกาศนี้ยังคงสร้างความกังขาแก่ผู้คนหลายฝ่ายที่บอกว่า เป็นการเร็วเกินไปที่จะด่วนสรุป
เช่นนั้น

เชิงอรรถที่ 11

- ¹Yoon Ho-mi and et.al., **Korea Basics**. The Federation of Korean Industries and Korean Overseas Information Service, Seoul, 1995; Elizabeth K. Lee, **The Koreans**. Korean Overseas Information Service, Seoul 1989.
- ²Suh Sang-mok, “Development Strategies : The Korean Experiences,” in **Trade and Development Policies**. International Development Exchange Program, Korea Development Institute, (June 11-20, 1995), Seoul, pp. 1-35; **Economic Development in the Republic of Korea**. Edited by Lee-jay Cho and Yoon-Hyung Kim. Hawaii : East-west Center, 1994.
- ³Cho Nam-guk, “The Emergence of Individualism in Korean Organizations,” **Psychology of Korean People: Collectivism and Individualism**. edited by Gene Yoon and Sang-chin Choi. Seoul: Dong-A Publishing and Printing Co., Ltd., 1994. p. 213.
- ⁴Park Chung-hee, **The Country, the Revolution and I**. Seoul: Hollym Corporation Publishers, 1962, pp. 19-24.
- ⁵**Ibid.**, pp. 146-147.
- ⁶Kim Kyong-dong, **Man and Society in Korea’s Economic Growth: Sociological Studies**. Seoul: Seoul National University Press, 1979, pp. 33-59.
- ⁷ดำรงศุภานันต์, “การพัฒนาชนบทของประเทศเกาหลีใต้,” **เกาหลีใต้ : บทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และพิมพ์ครั้งต่อมาที่สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง (รหัสหนังสือ SO 474(s)), 2537, หน้า 79-115.
- ⁸Han Sang-bok, **Korean Fishermen : Ecological Adaptation in Three Communities**. Seoul: Seoul National University Press, 1977.

- ⁹Korean Overseas Culture and Information Service, "Science and Technology Policy," in **A Handbook of Korea**. Seoul: Samsung Moonwha Printing Co., Ltd., 1998, pp. 327-343; _____, "Ten Major Events that Shaped Korean Economy in 20th Century," **Korea Herald**. (January 3, 2000), p. 9.
- ¹⁰ "The Text of the New Year's Policy Address by President Kim Dae-jung," **Korea Now**. Vol. 29 No.1 (January 15, 2000), pp. 6-8.
- ¹¹ Lee Man-gap, "Social Organization," **A City in Transition: Urbanization in Taegu, Korea**. Edited by Lee Man-gap and H.R. Berrington. Seoul: Hollym Corporation, 1971.
- ¹² Hong Sung-chick, "Korean Social Values in the Year 2000," **Korea: The Year 2000**. Edited by Han Sung-joo and R.J. Myers. Lanham, MD.: University Press of America, 1987, pp. 119-126.
- ¹³ Min Kyung-hwan and Kim Hai-sok, "Regional Conflict in Korea: A Pathological Case of Collectivism," **Psychology of the Korean People**. Edited by Gene Yoon and Sang-chin Choi. Seoul: Dong-A Publishing and Printing Co., Ltd., 1994, pp. 330-331.
- ¹³ **Ibid.** p.
- ¹⁴ Yoon Tae-rim, "The Koreans, Their Culture and Personality," **Psychology of the Korean People**. Edited by Gene Yoon and Sang-chin Choi. Seoul: Dong-A Publishing & Printing Co., Ltd., 1994, pp. 15-26.